

NEDERLAND

I S P A R A A T !

**Leger, Vloot en Luchtmacht
waken voor
Nederlands
onafhankelijkheid**

DOOR

**Jhr. J.Th. ALTING
VON GEUSAU**

GENERAAL-MAJOOR DER ARTILLERIE
COMMANDANT 1E LEGERKORPS

*De Schrijver draagt dit boekje op aan
het NEDERLANDSCHE VOLK*

INHOUD.

Voorwoord	4
I. Onze Strategische-Aardrijkskundige Positie	6
Sterkte aan de zeezijde; Goede verdedigingslijnen aan de landzijde; Beteekenis van onderwaterzettingen; Hetgeen er op gebied van de terreinversterking door ons gepresteerd is; Luchtoorlog en luchtbescherming; Een doormarsch door ons land in enkele dagen niet meer mogelijk, mits de weermacht goed is.	
II. De beteekenis van de Weermacht	16
De Aanvoering; De geoefendheid; De Bewapening; De geest in de Weermacht.	
III. Samenstelling van de Nederlandsche Weermacht	27
De Koninklijke Landmacht; Het Veldleger, met indeelingsoverzicht (zie bijlage); Het hoofdkwartier van het Veldleger; De aan- en afvoer; De Geneeskundige dienst; Het Auto-wezen; De Pontonniers; Het Legerkorps; De Divisie; Geweldige aantallen mitrailleurs; De Artillerie; De Lichte Divisie; Het Luchtwapen.	
IV. Slotbeschouwing	39
Bijlage: Indelingsoverzicht van het Veldleger	43

VOORWOORD.

Als een gezegend eiland temidden van de woeste oorlogsbaren ligt ons Vaderland te midden van de elkaar op felle wijze bestrijdende West-Europeesche grootmachten. Het is zeer begrijpelijk, dat ons Volk zich met groote zorg afvraagt, wat in de naaste toekomst het lot van ons Vaderland zijn zal. Zal ons land in den oorlog betrokken worden of zal, evenals in 1914-'18 de oorlogsfurie wederom aan ons voorbijgaan?

Het antwoord op deze vragen is thans niet te geven; wij hebben slechts af te wachten, wat de toekomst ons brengen zal. Een actieve rol spelen wij in deze niet, want het is de vaste wil van onze Regeering en van ons Nederlandsche volk, om in het conflict, dat thans uitgevochten wordt, neutraal te blijven. Het is bovendien een feit, dat echter door onze landgenooten nogal eens vergeten wordt, dat de belligerenten uitdrukkelijk verklaard hebben, de onschendbaarheid van ons gebied te zullen eerbiedigen, zolang wij ook werkelijk neutraal blijven. En dat is zonder twijfel ons voornemen!

Niettemin rijst er toch bij ons volk in den laatsten tijd nog een andere vraag. Men heeft in de laatste jaren tal van kleine landen zien ten onder gaan en speciaal in den allerlaatsten tijd zijn Polen en Finland door overmacht aangevallen en, voor wat Polen betreft, in korten tijd van de wereldkaart weggevaagd.

Men vraagt zich nu ten onzent af, wat ons lot zijn zal indien ook wij het doelwit zouden worden van een krachtigen aanval. Zouden wij dan, evenals Polen, in zeer korten tijd overweldigd zijn of zouden wij, evenals Finland, den invaller met succes weerstaan?

Over het algemeen is men in ons volk over het antwoord op deze vraag niet bijster gerust en dat behoeft ook in geen deele te verwonderen.

Ons volk is in de jaren 1918-1939 opgevoed in de leer van "er komt toch geen oorlog". Men durfde doodeenvoudig er niet aan te denken, dat wij ook nog wel eens zouden moeten vechten. De weerbaarheidsgedachte bij onze landslieden was volkomen zoek en de politiek maakte daarvan een dankbaar gebruik om de offers, zoowel personeele als financieële, die voor onze weermacht gevraagd werden, te weigeren. Dat hierdoor onze weermacht in benarde omstandigheden kwam te verkeerren, behoeft waarlijk geen verwondering te wekken. De wisselwerking tusschen gebrek aan offervaardigheid, met als gevolg onvoldoende weerkracht en daardoor nog meer gebrek aan offerzin, deed haar noodlottig werk en gaf aanleiding tot de leuzen "*Wij kunnen toch niets*" en "*Onze weermacht is toch te zwak.*" In breeden kring werden deze leuzen gepropageerd; de ouderen vertelden het aan de jongeren, de leeraren aan de leerlingen en zoo zou onze volkskracht volkomen ten onder zijn gegaan, ware het niet, dat weinige jaren voor den oorlog aan ons volk de oogen open gingen en het inzicht meer en meer veld won, dat alleen

een behoorlijke weermacht in staat zou zijn ons zelfstandig volksbestaan te redden.

Dat Zijne Excellentie Dr. J.J.C. van Dijk als Minister van Defensie van deze veranderende mentaliteit van ons volk een voor onze weermacht heilzaam gebruik heeft gemaakt en in korten tijd zeer veel wist te bereiken, is een feit, waarvan wij thans de schoone vruchten plukken. Het Nederlandsche Volk mag dezen bewindsman wel zeer dankbaar zijn voor het vele, dat door zijn groote energie en onbegrensde werkkraft in korten tijd bereikt is.

De bedoeling van deze verhandeling nu is geen andere, dan een poging te wagen om aan het Nederlandsche Volk een hart onder den riem te steken en om aan te toonen, dat er thans voor de defaitistische leuzen "*Wij kunnen toch niets*" en "*Onze weermacht is veel te zwak*" geen grond meer aanwezig is.

Indien wij er in slagen aan ons volk het zelfvertrouwen, voor zoover dat ontbreekt, terug te geven, doordat wij aan de hand van feiten aantonen, dat het met de verdedigbaarheid van onzen vaderlandschen bodem heelemaal niet zoo slecht gesteld is, dan meenen wij, dat de moeite, besteed aan de samenstelling van dit geschrift, wel zeer ruim beloond is.

DE SCHRIJVER.

's-Gravenhage, Maart 1940.

I.

ONZE STRATEGISCHE-AARDRIJKSKUNDIGE POSITIE.

De strategische-aardrijkskundige positie van Nederland is van nature buitengewoon sterk, maar zij kan bovendien op kunstmatige wijze nog zeer belangrijk versterkt worden, hetgeen thans reeds in zeer ruime mate heeft plaats gehad.

Deze waarheid, die als een paal boven water staat, wordt door de niet-deskundigen veelal geheel over het hoofd gezien, wanneer zij spreken of denken over de verdedigbaarheid van ons land en toch speelt in de oorlogvoering de terreingesteldheid een overheerschende rol, zoo sterk zelfs, dat de Franschen wel zeggen: "C'est le terrain qui commande". Wij zullen dan thans de natuurlijke sterkte van ons land nader beschouwen en ook de kunstmatige middelen nagaan, welke die sterkte op dit oogenblik nog zeer belangrijk verhoogd hebben.

In de eerste plaats grenst ons land ten Westen aan de zee, zoodat een aanval van die zijde ook over zee zal moeten komen.

Onze Nederlandsche kust is een buitengewoon gevaarlijke kust, met al haar banken, ondiepten, stroomen e.d., welke haar, vooral bij slecht weer, tot een zeer verraderlijke kust stempelen. Niet alleen ons eigen zeevolk, maar ook de vreemdelingen, die in vroeger eeuwen voet aan wal trachtten te zetten, hebben dat vaak tot hun groote schade moeten ondervinden.

Is deze kust dus op zichzelf al een sterke defensielijn, hare kracht wordt in het veelvoudige vergroot indien aan die kust onze parate weermacht van een kleine 400.000 man gereed staat, om een eventueelen aanvaller op waardige wijze te ontvangen.

Een landing op een zoo moeilijke en zoo krachtig verdedigde kust, kan zonder overdrijving een vrijwel hopelooze onderneming genoemd worden. De ouderwetsche theorie, dat een landing altijd lukt, heeft hare beteekenis geheel verloren in onze dagen. In vroeger tijden, toen er gestreden werd met kleine legers, die zich niet sneller dan per voetmarsch konden verplaatsen, kon de aanvaller den verdediger op niet te voorziene punten aanvallen, maar thans, in de tijden van de sterke legers en vooral van de snelle verplaatsbaarheid der troepen per spoor en per auto, heeft deze theorie volkomen afgedaan.

Bij het beschouwen van een aanval van de zeezijde moeten wij vooral ook nog bedenken, dat de voorbereiding van zoo'n aanval, d.w.z. het samentrekken van de troepen en de transportschepen en alle verdere voorbereidingen zooveel tijd kosten, dat daarmee maanden gemoeid zijn.

Bovendien is de moderne berichtgeving zoodanig, dat dergelijke landingsvoorbereidingen onmogelijk geheim kunnen blijven of met andere woorden wij worden maanden tevoren gewaarschuwd, indien een of andere mogendheid een landing op onze kust in het schild zou voeren.

Dientengevolge hebben wij dan voldoende tijd, om de

voorbereidingen ter verdediging, *die nu reeds getroffen zijn*, nog op ruime schaal uit te breiden.

Hieruit volgt de zeer belangrijke conclusie, dat een strategische overvalling in grooten stijl van de zeezijde volkomen uitgesloten moet geacht worden.

En mocht men niettegenstaande dat alles toch tot een landingsoperatie besluiten, dan weet men van te voren, dat daar maanden mede gemoeid zullen zijn, zoodat de tegenstander van den schender van ons gebied, ruimschoots den tijd heeft ons met allerlei middelen te land en in de lucht te hulp te komen.

Wel blijft de mogelijkheid bestaan van kleine verrassende ondernemingen tegen onze kusten en zelfs is het niet uitgesloten te achten, dat dergelijke kleine ondernemingen een begin van succes zullen hebben, doch onze verdedigings- en bewakingsmaatregelen, welke thans reeds getroffen zijn, zijn zoodanig, dat de lieden van deze kleine overvallingen, als zij eenmaal aan land gekomen zijn, al spoedig ingerekend zullen worden, dan wel weer in zee teruggedreven.

Wanneer wij bij dit alles nog voegen, dat onze Marine met haar onderzeebooten en vliegdiens klaar staat, dat onze bewakingsvaartuigen doorlopend buitengaats zijn en dat men op verschillende plaatsen voor onze zeegaten krachtige mijnversperringen gelegd heeft en nog kan leggen, terwijl die versperringen door kustbatterijen of marine-schepen door middel van kanonvuur bewaakt kunnen worden, dan zal de lezer toch wel inzien, dat de gevaren, die ons van de zeezijde kunnen bedreigen uitermate gering zijn, al was het alleen maar omdat een snelle oorlogvoering als in Polen, volkomen onmogelijk moet geacht worden. En dit is een factor van de allerhoogste beteekenis.

Een aanvaller, die ons gebied wil gebruiken, moet de zekerheid hebben, dat hij ons land in korten tijd kan bezetten, want de ligging van ons land, tusschen de oorlogvoerende landen, is zoo buitengewoon belangrijk, dat geen dier oorlogvoerenden uit eigen belang kan en mag toestaan, dat ons land in handen van zijn tegenpartij komt. Steun zal ons bij een aanval, vooral steun met luchtstrijdkrachten, op korten termijn geboden worden. Verloopt de aanval op ons land dus niet snel dan gaat het voordeel van dien aanval geheel teloor. Wanneer een eventueele aanvaller dus niet de kans ziet om ons snel te overweldigen, zal hij den aanval liever achterwege laten, omdat die hem in dat geval slechts nadeel brengt en een neutraal Nederland voor hem een oneindig veel grooter voordeel beteekent.

Het is onze vaste overtuiging, dat, indien wij er door onze maatregelen slechts in slagen te bereiken dat een aanval op ons gebied een zeer traag verloop zal hebben, alle oorlogvoerenden er de voorkeur aan zullen geven om ons maar met rust te laten.

Voor wat een aanval van de zeezijde betreft, zijn deze voorwaarden door een traag verlopen van den aanval in zeer hooge mate aanwezig.

Bezien wij thans den toestand aan de landzijde.

Wij moeten daarbij in de eerste plaats opmerken, dat een

belangrijk gedeelte van ons land door groote rivieren wordt ingesloten, welke den toegang tot dat deel van het land uitermate bemoeilijken, want groote rivieren zijn ook weer zeer sterke verdedigingslijnen, wier beteekenis, dank zij het op modern snelle wijze verplaatsen van de reservetroepen van den verdediger, vergeleken bij vroeger, zeer veel is toegenomen.

Naar het Oosten hebben wij den IJssel, terwijl een aanvaller, die in Brabant mocht zijn doorgedrongen, drie groote rivieren, n.l. Maas, Waal en Rijn-Lek zou moeten overschrijden, alvorens met ons land te kunnen afrekenen en men kan er zeker van zijn, dat onze parate weermacht, den tegenstander bij zijn pogingen tot overschrijding van die rivieren, op waardige wijze zal weten te ontvangen.

Men bedenke hierbij - en dit zeggen wij vooral voor de bewoners van onze buitenprovinciën - dat een aanval op ons land in den huidige oorlog alleen kan ondernomen worden, indien men erin slaagt het geheele land in korten tijd te overweldigen. Mocht een aanvaller er al in slagen een deel van ons land buiten de groote rivieren te bezetten, terwijl de rest van het land in ons bezit blijft, dan zal die aanvaller zijn aanval als volkomen mislukt moeten beschouwen, want hij heeft in den vorm van de hulp, die wij natuurlijk van anderen zullen krijgen, het paard van Troje bij zich binnengehaald.

Voor den aanvaller geldt: "Alles of niets".

Wanneer dus die aanvaller maar de overtuiging heeft, dat hij het hart des lands niet in korten tijd in zijn macht kan krijgen, dan gaat daarmee voor hem het voordeel van zijn aanval volkomen te loor en zal hij wijs doen, dien aanval na te laten. Zoo vormen dus onze groote rivieren, althans in de onderstelling, *dat zij door een parate weermacht verdedigd worden*, zeer belangrijke defensielijnen.

De natuur heeft ons dus naar de Westzijde door de zee en naar de Zuid- en Oostzijde door de groote rivieren wel krachtig gesteund bij de verdediging van den vaderlandschen bodem.

Wij zijn echter verder niet in gebreke gebleven deze natuurlijke sterkte van ons terrein op kunstmatige wijze nog belangrijk te verhoogen.

In de eerste plaats dient vermeld te worden ons meesterschap over den waterstaatkundigen toestand van ons land, waardoor wij in staat zijn op verschillende plaatsen voor onze verdedigingslijnen onderwaterzettingen of inundatiën te stellen.

Dat de onderwaterzetting een bijzonder krachtig verdedigingsmiddel vormt is in October 1914 in België aan den IJser op overtuigende wijze gebleken en dit was nog maar een toevallige, een onvoorbereide onderwaterzetting, terwijl wij reeds sedert vele jaren, om niet te spreken van eeuwen, onzen waterstaatkundigen toestand, ook uit dit oogpunt grondig bestudeerd hebben. Zoolang wij ons herinneren heeft er een "Militair Inundatiebureau" bestaan en men kan veilig aannemen, dat dit bureau alle mogelijkheden tot onderwaterzettingen grondig bestudeerd heeft en het is een feit, dat daartoe regelmatig zeer belangrijke voorbereidingen zijn getroffen, zoodat de mogelijkheid tot het stellen van de onderwaterzettingen vrijwel steeds verzekerd moet worden geacht.

De beteekenis van onderwaterzettingen is in de eerste plaats, dat de grond er dras door wordt en daardoor niet of moeilijk begaanbaar voor tank, man en paard en voor kanon en voertuig. Wij hebben, wat dat aangaat, in de af geloopte maanden van hoog water waarlijk wel de noodige ervaringen opgedaan, waaruit duidelijk bleek, dat onze dras gezette weiden, toch wel zeer onbegaanbare terreinen vormden, die zelfs voor voetvolk met gewoon schoeisel, vrijwel onbegaanbaar waren.

Wordt het peil van de onderwaterzetting nog wat meer opgevoerd, hetgeen zeer goed mogelijk is en in de bedoeling ligt, dan komt het water op het drasse land te staan, tot een hoogte van verschillende decimeters en nog veel meer. Dan verdwijnen alle slooten voor het oog, zoodat menschen, paarden en voertuigen, die zich in dat watergebied mochten wagen, ieder oogenblik de kans loopen in een onzichtbare sloot te geraken en te verdrinken, althans onbewegelijk gemaakt te worden. Ook tanks zullen een zeer zware dobber hebben om een dergelijk watergebied te doorschrijden en mochten zij het al probeeren, dan zullen zij ieder oogenblik tot stilstand moeten komen en dientengevolge een uitmuntend doelwit vormen voor onze uitstekend schietende pantserafweerkanonnen.

Bij de beoordeeling van de waarde van onderwaterzettingen wordt zoo vaak vergeten, dat iedere infanterist, die de onderwaterzetting tracht te doorschrijden, als hij gewond wordt en neervalt, ook verdrinkt, hetgeen de aanval door een dergelijk watergebied nog meer tot een hopelooze onderneming maakt.

En dan mag men vooral niet vergeten, dat die onderwaterzettingen volkomen open terreinen vormen, terwijl achter de inundatiën onze troepen gereed staan om met honderden kanonnen, duizenden mitrailleurs en honderdduizenden geweren, gehanteerd door flinke Nederlandsche kerels, den eventueelen vijand een waardige ontvangst te bereiden. Men zij ervan overtuigd, dat wij in ons meesterschap over den waterstaatkundigen toestand een verdedigingsmiddel bezitten, dat zijn weerga in de wereld niet vindt en het is zeer zeker verantwoord om in dit nationale verdedigingsmiddel bij uitnemendheid een groot vertrouwen te stellen.

De onderwaterzettingen hooren in de militaire wetenschap thuis in de rubriek hindernissen en versperringen en het verdient alleszins aanbeveling om over deze zaken nog wat meer te vertellen, juist omdat wij in de laatste maanden op dit gebied lang niet stil gezeten hebben.

Op vele, zeer vele plaatsen "ergens in Nederland" zijn nog tal van hindernissen en versperringen aangebracht. Op vrijwel alle uit het Zuiden en het Oosten komende wegen zijn tankversperringen (z.g. asperges), mijnenvelden, doorgravingen, tankvelden, groote tankgrachten, e.d. aangelegd, terwijl in tijd van nood, nog een groot aantal hindernissen van te vellen boomen, de bovengenoemde zullen versterken. De voor dit laatste benoodigde voorbereidingen zijn alom getroffen. Op vele wegen vindt men meerdere versperringen achter elkaar, die alle weer bestreken worden door mitrailleurs en door ons uitmuntende pantserafweergeschut, zoodat aanvallende tanks erop kunnen rekenen, dat zij bij ons alleszins waardige tegenstanders zullen vinden. Vooral ook de mijnenvelden zijn,

met het pantserafweerkanon, de meest gevreesde tegenstanders voor den tank.

Wanneer wij hier nu nog bijvoegen, dat op vele plaatsen prikkeldraadversperringen, soms meters diep, de nadering van het voetvolk in hooge mate belemmeren, dan is er zeker reden om aan te nemen, dat een snelle overweldiging van ons gebied nu niet zoo'n heel gemakkelijke taak zal zijn en als dat zoo is, dan is - om het nu maar eens populair uit te drukken - de pret voor den aanvaller er al heelemaal af, want wij herhalen, wat wij reeds eerder betoogden, dat een snel verloop van den aanval een levensvoorwaarde is voor den aanvaller.

Door het beschrijven van de versperringen en de hindernissen zijn wij vanzelf gekomen op het gebied van de versterkingskunst en ook op dat gebied is in de laatste maanden heel wat gepresteerd.

Iedereen weet nu wel zoo langzamerhand, dat het standhouden door een verdediger in het open veld, onder het moderne kanon-, mitrailleur- en geweervuur, en mede met het oog op vuren en bombardeeren uit vliegtuigen, een onmogelijkheid is en dat de verdediger moet trachten zich met alle beschikbare middelen dekking tegen vuur te verschaffen in het terrein. Men noemt deze loopgraven, steunpunten, kazematten e.d. tezamen gevechtsdekkingen.

Nu luidt de theorie van den aanvaller, die onherroepelijk over het open terrein voorwaarts *moet* gaan om zijn doel te bereiken, dat hij, door hevige artillerievuren en krachtige luchtbombardementen, deze gevechtsdekkingen in puin moet schieten, zoodat de vooruitwerking, die van de in die gevechtsdekkingen opgestelde wapenen kan uitgaan, geheel dan wel grootendeels uitgedoofd is, alvorens zijn aanvalstroepen het open terrein betreden.

Hieruit volgt ten eerste, dat het zaak is om die gevechtsdekkingen zoo sterk mogelijk te maken, omdat zij dan zoo lang mogelijk weerstand kunnen bieden, maar geenszins volgt daaruit, dat een gevechtsdekking, die niet van het allersterkste gewapend beton vervaardigd is, waardeloos is. Men is ten onzent altijd nogal kritisch en er zijn steeds lieden, die klaar staan met zeer krasse uitspraken en die in dit verband beweren, dat andere dan betondekkingen waardeloos zijn. Afgezien nog van het feit, dat deze critici door deze uitspraak toonen, dat zij van de beteekenis van gevechtsdekkingen maar bitter weinig verstand hebben, ondermijnen zij daardoor tevens op volkomen ongemotiveerde wijze het voor volk en weermacht zoo noodige zelfvertrouwen. Wij raden deze lieden aan, die gemeenlijk toch vergelijkingen treffen met het buitenland, om eens met groote nauwkeurigheid de plaatjes te bestudeeren, die thans van de fronten op het gebied van de versterkingskunst tot ons komen. Zij zullen dan ontwaren, dat wij een vergelijking glansrijk kunnen doorstaan.

In de tweede plaats volgt uit de beschreven tactiek van den aanval, dat het voor den verdediger dringend geboden is om te trachten te ontkomen aan de vernieling van zijn gevechtsdekkingen.

Zulks wordt bereikt, door de vijandelijke artillerie en vliegtuigen eveneens door artillerie en vliegtuigen te bestrijden, minstens in hun werkzaamheid te bemoeilijken. Tevens kan de verdediger de trefbaarheid

van zijn gevechtsdekkingen verminderen, behalve door geëigende vormen, vooral door het maken van kleine verspreide gevechtsdekkingen, die over breedte en diepte van het terrein verdeeld zijn; terwijl het tusschen die werkjes doordringen van den aanvaller belet wordt door prikkeldraadversperringen en andere hindernissen, bestreken door kruisend mitrailleurvuur uit de gebouwde gevechtsdekkingen. Door vele kleine werkjes krijgen wij dus een groote verspreiding der doelen en daardoor wordt het artillerievuur van den aanvaller in hooge mate bemoeilijkt.

In den modernen oorlog duren de slagen niet meer één dag, zooals vroeger, doch weken, soms maanden en gedurende al dien tijd kunnen de verdedigers, vooral in ons klimaat niet steeds in de open lucht blijven. Daarom is het noodig, dicht bij de gevechtsdekkingen woongelegenheden te verschaffen, die uit den aard der zaak eveneens zooveel mogelijk tegen kanonvuur en luchtbombardement bestand gemaakt moet worden, om welke reden gewone huizen en gebouwen daarvoor niet geschikt zijn. Men vervaardigt daarom kazematten, liefst van beton (bunkers) of anders van hout met stevige gronddekking. Deze soort dekkingen worden afwachtingsdekkingen genoemd.

Na deze kleine theoretische uiteenzetting over de beteekenis van de terreinversterking kunnen wij thans vaststellen, dat er in de laatste maanden op dit gebied ten onzent een reuzen-arbeid verricht is.

Op tal van plaatsen, "ergens in Nederland", zijn zeer vele van dergelijke gevechtsdekkingen met afwachtingsdekkingen en artillerieopstellingen aangebracht en waar, ter wille van den spoed, in hoofdzaak met hout gewerkt werd, is men thans met groote voortvarendheid bezig de daarvoor in aanmerking komende houten dekkingen door beton-onderkomens te vervangen.

Aangezien beton geruimen tijd noodig heeft om te verharderen (pl.m. een maand) is de gevolgde werkwijze alleszins juist, want daardoor werd bereikt, dat men in korten tijd een verdedigings-stelsel gereed had, dat nu gaandeweg verbeterd en versterkt kan worden. Was men terstond in beton begonnen, dan waren wij den eersten tijd weerloos geweest. Zoo wettigt, hetgeen ten onzent thans op het gebied van de versterkingskunst aan gevechts- en afwachtingsdekkingen gebouwd is, een alleszins gerechtvaardigd zelfvertrouwen, waarbij wij nog even wenschen aan te teekenen, dat deze voortbrengselen van de versterkingskunst niet alleen aan de landzijde, maar ook langs de kust aan de zeezijde zijn aangebracht.

Wanneer wij nu eens de balans opmaken van den toestand van onze verdediging aan de landzijde dan zien wij, dat wij behalve de natuurlijke hindernissen, gevormd door onze groote rivieren, op zeer ruime schaal aan die rivieren en elders stevige gevechts- en afwachtingsdekkingen hebben aangelegd, terwijl wij vóór en om die gevechtsofstellingen tal van flinke hindernissen en versperringen hebben tot stand gebracht, welke hindernissen en versperringen alle door krachtig vuur worden bestreken.

Het samenstel van dekkingen, onderwaterzettingen, hindernissen en versperringen, bestreken door het vuur van een vastberaden

weermacht, dat wij in de afgelopen maanden hebben tot stand gebracht, vormt een verdedigingssysteem van zeer groote afwerende kracht en nu mag het geen "Maginotlinie" zijn, het is toch minstens een "Mannerheimlinie" en daarvan leert de jongste ervaring, hoe lang deze aan zeer modern bewapende, sterk overmachtige legers kan weerstand bieden, als er maar flinke kerels in zitten, die hun Vaderland lief hebben en daarvoor offers brengen.

Wij hopen, dat de lezer thans zal inzien, dat er van een in enkele dagen omver loopen van ons land geen sprake zal zijn, dat er met een bezetting van ons land geruimen tijd zou gemoeid zijn, reden waarom - wij zeiden het reeds enkele malen - het voordeel van die bezetting volkomen teloor gaat.

En hoe meer wij ons in de komende maanden versterken, hoe grooter de kans wordt, dat men ons met rust laat. Het zou toch wel zeer te betreuren zijn, indien men op werkzaamheden aan het terrein betrekkelijk kleine bedragen zou willen uitsparen, bedragen die bij de miljoenen kostende mobilisatie verre in het niet zinken en die, indien zij niet beschikbaar gesteld zouden worden, ook het uitgeven van de miljoenen doelloos zou maken. De lezer beschouwe dit vooral niet als een klacht, want er is op dit gebied door de Regeering op zeer royale wijze geld beschikbaar gesteld voor de versterking.

De bedoeling is alleen om de critische mopperaars en de mopperende critici tevoren hierop te wijzen.

Wanneer wij in onze dagen de aardrijkskundige-strategische positie van een land beschouwen, mag men zeker niet nalaten de luchtoorlog in den kring van de beschouwingen te betrekken.

Mochten wij ten aanzien van land- en zeeoorlog wijzen op de zeer sterke positie van ons land, welke positie nog zeer belangrijk verbeterd is door versterkingen, versperringen en onderwaterzettingen, voor den luchtoorlog kunnen wij dat helaas niet doen, want het luchtruim is overal gelijk en bevat geen natuurlijke versperringen. Klimatologische factoren kunnen hier wel van grooten invloed zijn, doch ook in dit opzicht kunnen wij, behalve op veelvuldig voorkomende dagen met mist en een dikwijls bewolkten hemel, niet op belangrijke voordeelen wijzen.

Wij wezen er reeds op in ons boekje "*De strategische positie van Nederland in Europa en in verband daarmee taak en samenstelling van de Nederlandsche Weermacht*" (Uitgave Scheltens & Giltay, Amsterdam), hoe ons land, met vele goede vliegvelden, zeer gevaarlijk gelegen is tusschen Duitschland en Engeland, die er een van beiden ongetwijfeld een voordeel in zouden kunnen zien, indien zij voor de bestrijding van den tegenstander van onze vliegvelden gebruik konden maken. Om zulks echter te bereiken zou ons land eerst door de landstrijdkrachten moeten veroverd worden en daarvoor gelden immers de tot nu toe omtrent onze sterke strategische positie geleverde beschouwingen.

Luchtstrijdkrachten kunnen schieten en kunnen bombardeeren, doch zij kunnen nooit een land of een deel daarvan veroveren.

En dit geldt evenzeer voor de tot de luchtstrijdkrachten behorende parachute-troepen. Dit hyper-moderne strijdmiddel, waarvan

de werking op de meest schromelijke wijze overdreven wordt, kan niet anders beschouwd worden dan als een hulpmiddel. Het naar beneden laten springen van groote troepen mag in vreedstijd bij wijze van proef wel eens eenig resultaat gehad hebben, de voornaamste factor namelijk het mitrailleurvuur van den verdediger tegen de omlaag fladderende parachutisten ontbrak daarbij.

Ongetwijfeld zal in vele gevallen een kleine afdeeling kunnen dalen en door het vernielen van een spoorweg, een brug of een munitiemagazijn een succesje kunnen boeken, doch dit zal bitter weinig uitwerking hebben als de verdediger maar kalm blijft en zich goed realiseert, dat deze kleine successen weinig of geen beteekenis hebben. Vooral in ons kleine land, waar schier overal vrij sterke troepen in de nabijheid zijn, zullen deze parachute-springers niet veel kans krijgen, want zij worden in een minimum van tijd geheel ingesloten, zonder aanvoer van levensmiddelen en munitie en zullen dus al heel gauw de parachute met het gevangenkamp moeten verwisselen, voor zoover zij althans tevoren aan onze wapenwerking ontsnapt zijn. Kleinmoedige landgenooten laten zich wel eens door ijzelijke verhalen betreffende deze parachutisten, van de wijs brengen, doch daarvoor is niet de minste reden, zooals wij, naar wij hopen, in het voorgaande hebben aangetoond.

Een ander lichtpunt voor wat den luchtoorlog in het Westen betreft is het tot nu toe nagenoeg geheel achterwege blijven van luchtbombardementen tegen onverdedigde steden en dorpen, die alleen tot doel hebben, om de burgerbevolking te terroriseeren. De lezer weet, dat er voor den oorlog boeken vol geschreven zijn over den z.g. totalen luchtoorlog, doch dat er ook nog vele lieden waren, waaronder schrijver dezes, die van de zekerheid van dien totalen luchtoorlog niet overtuigd waren en - Gode zij dank - hebben de tot nu toe verloopen oorlogsmaanden deze laatste categorie in het gelijk gesteld.

Het is weinig waarschijnlijk te achten dat deze bombardementen worden nagelaten uit zuiver humanitaire beweegredenen, daarentegen zeer waarschijnlijk, dat zulks geschiedt uit vrees voor vergeldingsmaatregelen, die de geest van het eigen volk zeer belangrijk zouden schaden. Ook is het mogelijk, dat de vrees voor de groote, nog neutrale landen, een rem geweest is tegen deze menschonteerende wijze van oorlogvoeren.

Maar hoe het ook zij, het feit dat zulks niet geschiedt, is een niet hoog genoeg te schatten voordeel voor een kleine staat als Nederland, omringd door groote landen met reusachtige luchtvloten.

Maar al vinden dergelijke terrorisatie-bombardementen niet plaats, toch zullen de luchtstrijdkrachten bij de gewone oorlogvoering te land, door verkenningen, bombardementen van troepen, artilleriestellingen, spoorbruggen, munitiefabrieken enz., alsmede door het ingrijpen in het gevecht op den grond door middel van mitrailleurvuur, een zeer gewichtige rol spelen.

Daartegen kunnen wij ons alleen beveiligen door een zeer krachtige luchtverdediging te voeren door middel van eigen vliegtuigen, luchtdoelartillerie en luchtdoelmitrailleurs. Hoe het met onze kansen in dit

opzicht staat, zal bij de bespreking van onze technische uitrusting in het volgende hoofdstuk, nader behandeld worden.

Dat er op vele plaatsen in ons land goede maatregelen voor luchtbescherming genomen worden o.a. door den aanleg van schuilkelders en het inrichten van schuilplaatsen langs den publieken weg, stemt eveneens tot groote blijdschap, temeer daar die schuilgelegenheden in den regel aan zeer behoorlijke eischen voldoen.

De meeste van die schuilplaatsen langs den publieken weg geven slechts dekking tegen scherven en niet tegen voltreffers van vliegerbommen. Dat men zulke schuilplaatsen bouwde is volkomen verklaarbaar, de beschikbare tijd was te kort en de beschikbare gelden waren te gering, maar niet verklaarbaar is, dat er weer van die ellendige betweters zijn, die om die reden voor die schuilgelegenheden den neus optrekken en ze als waardeloos, ja zelfs als gevaarlijk betitelen, daarbij tevens felle critiek uitoefenend op het publieke gezag. Deze meening over die schuilgelegenheden is volkomen onjuist. De verspreiding van die meening ondermijnt het zelfvertrouwen van de natie en wij twijfelen er niet aan of die heldhaftige critici zullen zich met beide ellebogen naar voren dringen om een plaatsje te krijgen, als de bommen in de buurt inslaan.

Het afbreken van het werk van het eigen volk is in gewone tijden reeds ergerlijk, doch thans bepaald misdadig. Laat die heeren hier goede nota van nemen!

Wat de luchtoorlog aangaat, moeten wij ten slotte nog een zeer gelukkige omstandigheid vermelden, die onze positie ook in dit opzicht weer bijzonder versterkt.

Eenerzijds was onze ligging, gepaard aan onze uiteraard bescheiden eigen luchtstrijdkrachten, te midden van reusachtige luchtvlotten een groot gevaar. Maar anderzijds weten wij zeker, dat als A ons gebied schendt, B onmiddellijk onze zijde kiest en nu kan door de nabijheid van die groote luchtvlotten, gepaard aan de snelle verplaatsing, die hulp van B als het ware à la minute aan onze zijde staan, temeer waar zulks steeds tevens een levensbelang van B is.

Deze snelle hulp in den luchtoorlog vult naar onze mening zeer zeker onze uitermate sterke positie aan, voor wat betreft den oorlog op den grond. Wat de oorlog te land betreft, gaat er toch in ieder geval nog geruimen tijd mede heen, voordat de bondgenootschappelijke hulp van landmacht aan onze zijde staat.

Wij zijn thans aan het einde gekomen van onze beschouwingen betreffende de aardrijkskundige-strategische positie van ons vaderland en als wij alles tezamen voegen dan moeten wij toch wel tot de conclusie komen, dat deze positie van Nederland een bijzonder sterke is, zoodat er voor overdreven vrees en voor paniekstemming geen reden is.

Het groote gevaar voor Nederland was de strategische overvalling door middel van pantsertroepen, doch dank zij de zeer krachtige werkzaamheid, die wij sedert het uitbreken van den oorlog op versterkingskunstig en waterstaatkundig gebied verricht hebben, kunnen wij dat gevaar thans als geweken beschouwen. Een doormarsch door ons land in enkele dagen is niet meer mogelijk!

Er is echter nog een zeer belangrijke, allesbeheerschende voorwaarde verbonden aan de juistheid van de tot nu toe gehouden beschouwingen. Al die defensielijnen, al die gevechtsdekkingen, al die luchtdoelbatterijen en al die versperringen hebben *totaal geen* beteekenis, indien zij niet bezet en verdedigd worden door een parate weermacht, bestaande uit behoorlijk geoefende Nederlandsche soldaten, wier hart warm klopt voor Vaderland en Vorstenhuis en die bereid zijn daarvoor het hoogste offer te brengen.

Uit dit oogpunt zullen wij in het volgende hoofdstuk onze Nederlandsche Weermacht te land, ter zee en in de lucht bezien.

II.

DE BETEKENIS VAN ONZE WEERMACHT.

Zonder goede weermacht verliezen alle verdedigingswerken, met wat daarbij behoort, geheel haar betekenis; zonder goede weermacht dus geen preventie. Zonder goede weermacht dus geen zoodanig oponthoud aan een eventueelen invaller, dat andere legers te land, ter zee en in de lucht in staat zijn om te hulp te komen. Onze weermacht moet onvoorwaardelijk, steunende op al de in het vorige hoofdstuk vermelde versterkingsarbeid, den eersten stoot geheel kunnen opvangen.

Zulks is zeker mogelijk, indien onze weermacht goed in elkaar zit.

De allesbeheerschende vraag is dus, hoe het met onze weermacht gesteld is. De belangrijke zaken waar het bij een Weermacht om gaat, zijn de aanvoering, de geoefendheid, de bewapening en de geest van de strijders. Wij zullen deze vier factoren thans aan een nadere beschouwing onderwerpen.

De Aanvoering. De Nederlandsche beroepsaanvoerders hebben, ieder op eigen gebied, een opleiding gehad, die voor geen enkele opleiding in eenig land behoeft onder te doen. De Nederlandsche korpsen beroepsofficieren en onderofficieren hebben in het buitenland steeds een zeer goeden naam gehad.

Wat de hoogere troepencommandanten aangaat, alsmede de hen terzijde gestelde stafofficieren, waaruit trouwens die hoogere commandanten normaliter voortkomen, behoeven wij waarlijk niet naar het buitenland te kijken.

De eischen, die ten onzent voor toelating tot de Hoogere Krijgsschool, de Intendance-cursus daaronder begrepen, gesteld worden, zijn van dien aard, dat een zoodanige selectie kan worden toegepast, dat alleen de waarlijk intellectueel uitblinkenden tot die hoogste militaire onderwijsinrichting worden toegelaten. De nadeelige invloed, die in dit opzicht zonder twijfel zou zijn uitgegaan van de buitengewoon kleine aantallen beroepsofficieren, die gedurende verschillende jaren tusschen 1918 en 1936 werden aangesteld, heeft zich practisch nog niet doen gelden, al begonnen in den laatsten tijd, zich wel moeilijkheden voor te doen ten aanzien van een voldoende toeloop tot de Hoogere Krijgsschool.

De opleiding aan onze Krijgsschool, die wij vele jaren van nabij als leerling, later leeraar en ten slotte directeur medemaakten was boven allen lof verheven. Het onderwijs staat op een bijzonder hoog peil, zoowel wegens de uitgezochte docenten, als wegens de groote werkkraft en werklust der daar studeerende jongere officieren.

Het onderwijs omvat niet alleen de zuivere militaire wetenschap, doch ook vele andere vakken, die niet alleen de algemeene ontwikkeling der leerlingen bevorderen, doch hen ook een inzicht verschaffen in de belangen van de burgermaatschappij en de nooden van en stroomingen in de breede lagen van de burgerbevolking.

Dat thans de samenwerking tusschen het militaire en het civiele gezag vrijwel zonder schokken verloopt is zeker voor een belangrijk gedeelte toe te schrijven aan de uitnemende opleiding die onze militaire aanvoerders en hun stafofficieren en intendanten aan de Hoogere Krijgsschool genoten hebben.

Ook in zuiver militair opzicht verdient onze hoogere militaire aanvoering alle vertrouwen en het is schrijver dezes bij herhaling uit eigen ervaring gebleken, dat onze stafofficieren in den wetenschappelijken omgang met vreemde stafofficieren zeker niet de minderen waren. Ook de voortbrengselen van de militaire litteratuur in ons land kunnen den toets der vergelijking met de buitenlandsche militaire periodieken glansrijk doorstaan.

Een zeer duidelijk bewijs trouwens voor de goede werkzaamheid van onze aanvoering is het uitmuntende verloop van onze mobilisatie einde Augustus 1939. Dat deze mobilisatie uitermate moeilijk was, zal iedereen moeten beamen, die bedenkt, dat ons leger in vreedstijd feitelijk niet bestond, omdat er slechts schooleenheden en geen oorlogsonderdeelen waren. Deze moesten bijna alle nog bij de mobilisatie gevormd worden en daardoor was de mobilisatie oneindig veel moeilijker dan die van Augustus 1914, toen practisch alle oorlogsonderdeelen in vreedstijd aanwezig waren.

Weliswaar hadden de achtereenvolgende hoogere troepenaanvoerders, waaronder vooral te noemen de Chef van den Generalen Staf, en voorts het bureau "Mobilisatie" aan het Departement van Defensie de leiding bij de voorbereidende mobilisatie-werkzaamheden, de uitvoering berustte ten slotte bij de officieren van den troep, die als hoofden van de mobilisatie-bureaux bij de korpsen met hunne onderofficieren, deze taak op uitmuntende wijze verzorgd hebben en daardoor zeer zeker een hartelijk gemeente lofprijzing hebben verdiend.

Ook de eigenlijke troepenofficieren, d.w.z. de commandanten van de regimenten en hunne onderhebbende officieren en onderofficieren hebben over het algemeen doorslaande bewijzen van bekwaamheid en energie gegeven, door in de moeilijke jaren, die achter ons liggen, toen alle geldelijke en personeele offers voor de weermacht onnoodig geoordeeld werden, troepen af te leveren, die, weliswaar niet voldoende geoefend, toch nog zooveel wisten en zooveel goeden geest hadden, dat wij er thans in geslaagd zijn in de mobilisatiemaanden behoorlijke veldsoldaten van die jongelieden te maken. Zij hebben daardoor getoond, de te velde zoo zeer noodige eigenschap te bezitten, het hoofd boven water te houden en moedig door te werken, ook als zij de wind niet mede hebben. Zulks stemt zeker tot bemoediging. Jammer, vooral in het begin van de mobilisatie, dat er bij de troepen practisch geen beroepsofficieren en weinig tot zeer weinig beroeps-onderofficieren aanwezig waren, al moeten wij vaststellen, dat dit nadeel met den dag vermindert, naarmate de geschiktheid en de routine van de reserve-officieren en dienstplichtige onderofficieren toeneemt. Er was zoodanig onder de beroepskaders huisgehouden, dat er bijna van "uitbranden" kon gesproken worden.

Waar dus in de subalterne rangen en ook in een deel van de hoofd-officiersrangden de beroepsaanvoerders veelal ontbreken en dus de

aanvoering practisch geheel op de schouders van de reserve-officieren gelegd werd, kunnen wij hier gerust de stelling opwerpen, dat de waarde van ons oorlogsleger staat of valt met de bekwaamheid van die reserve-aanvoerders.

In dit opzicht was het in het begin onzer mobilisatie droevig gesteld, omdat de reserve-aanvoerders de geschiktheid om hun troepen aan te voeren niet bezaten. Maar zulks behoeft toch ook niet te verwonderen. Wij hadden in vreedetijd slechts uitermate zwakke lichten met een uiterst minimum aan herhalingsoefeningen, zoodat er van een afdoende oefening van reserveofficieren en dienstplichtige onderofficieren met werkelijke troepen geen sprake kon zijn. De oefengelegenheid om van onze reserveaanvoerders werkelijke aanvoerders te maken is aan ons en aan hen in vreedetijd voor een groot deel onthouden.

Wij zijn nu vijf maanden gemobiliseerd en de weermacht heeft dien tijd ter dege benut, voor het houden van vele en nuttige oefeningen. Thans was er iederen dag gelegenheid tot het oefenen met oorlogssterke eenheden, zoodat iedereen in zijn commando kon geoefend worden. Bovendien bracht de gestadige omgang met den troep en de nadere kennismaking met de goede en slechte eigenschappen van Jan Soldaat aan onze reserve-aanvoerders op snelle wijze de noodige routine.

Aangezien verder de geest onder onze Nederlandsche reserve-officieren steeds goed geweest is en wij zoo verstandig geweest zijn om onze intellectueele eischen voor het behalen van den officiersrang te handhaven, hebben wij thans een korps reserveofficieren en dienstplichtige onderofficieren gekregen, dat zeker behoorlijk voor zijn taak berekend is en evenmin voor de buitenlandsche collega's behoeft onder te doen.

Alvorens van de aanvoering af te stappen, willen wij nog met ingenomenheid vermelden, dat het streven van de laatste jaren om de reserve-officieren en andere aanvoerders op die plaatsen te brengen, waar het meeste profijt van hun bijzondere kennis en burger-bekwaamheid kan getrokken worden, zeer goede vruchten heeft afgeworpen, hetgeen aan de goede werking van de hoogere staven en commando's zeer bevorderlijk is.

Resumeerende kunnen wij dus van de aanvoering zeggen, dat deze, in het begin van de mobilisatie zorgelijk, thans alleszins vertrouwen verdient, een feit, dat ons natuurlijk in de eerste plaats tot groote tevredenheid stemt, doch ons tevens de beangstigende vraag voor den geest brengt, wat er met ons zou gebeurd zijn, als wij in het begin van de mobilisatie in den oorlog waren betrokken geworden. Wij komen daar aanstonds nog nader op terug.

De Geoefendheid. Op dien gedenkwaardigen Augustusdag in 1939, toen alom in den lande het mobilisatiebevel voor leger en vloot werd aangeplakt, spoedden zich vijftien lichten naar de plaatsen van haar bestemming, waarbij wij terloops even vaststellen, dat de opkomst zeer goed geweest is en de Nederlandsche soldaat zich ernstig en zonder lawaai of dronkenschap naar zijn mobilisatiebestemming heeft begeven, een feit, dat al behoort het ook zoo in een ernstigen tijd, hem toch zeker tot eere strekt.

Toen de oorlogsonderdeelen eenmaal geformeerd waren en na enkele dagen de concentratie (de samentrekking) der groote eenheden, geheel volgens tableau en zonder noemenswaardige moeilijkheden verlopen was, werd op vele plaatsen, waar niet aan graafwerk den voorrang moest gegeven worden, aan de oefeningen begonnen. En toen bleek, wat zoo dikwijls voorspeld was en wat trouwens niet behoefde te verwonderen, dat het met de geoefendheid van den troep, vooral van de oudste lichten, maar zeer droevig gesteld was. Veelal was de meest elementaire vakkennis niet meer aanwezig. Maar hoe had dat ook anders kunnen zijn? Die lichten waren opgeleid volgens het systeem van een eersten oefentijd van vijf en een halve maand, met twee korte herhalingsoefeningen van 17 dagen in het derde en vijfde jaar. De lichte 1924, dat is de oudste lichte die opkwam, had derhalve in tien jaren geen militaire oefening gehad en geen geweer meer gezien. Moet het ons dan verbazen, dat deze soldaten, hoe goed hun wil ook was, niets meer wisten? En nog erger was, dat de dienstplichtige onderofficieren van diezelfde lichten ook in geen tien jaar, waren opgeweest en dat dus deze mannen, die over het wel en wee hunner ondergeschikten moesten waken en in militair opzicht als hun leermeesters moesten optreden, al even onkundig waren, als de soldaten waarover zij het bevel moesten voeren.

Natuurlijk had dit groote euvel onmiddellijk de volle aandacht van alle hogere commandanten en terstond werd met groote energie en grooten ijver aan de oefeningen begonnen, waarbij in den aanvang vooral de detailoefeningen en boven alles, de schietoefeningen met scherp, met pistool, geweer, mitrailleur en kanon de hoofdschotel vormden. Gelet op den goeden geest, die alom heerschte en op de mogelijkheid om veel nuttige oefeningen te houden, steeg het peil van geoefendheid zeer snel, vooral ook daardoor, dat iedere man inzag, dat het thans ging om het behoud van huis en haard. En het is verwonderlijk, hoe snel in dergelijke omstandigheden de geoefendheid stijgt.

En thans, na vijf maanden noesten oefeningsvlucht, kunnen wij dankbaar vaststellen, dat de troep een graad van *individueele* geoefendheid bereikt heeft, die zonder eenigen twijfel tot groote dankbaarheid stemt.

Het eenige desideratum, dat wij thans nog in dit opzicht hebben, is het houden van oefeningen in groote verbanden, waardoor ook de hogere commandanten gelegenheid krijgen om zich verder te bekwamen en waarbij de zoo moeilijke samenwerking tusschen de infanterie en de artillerie en andere hulpdiensten kan beoefend worden. Naar het brengen van onze troepen in terreinen met ruime oefengelegenheid, dus heideterreinen, wordt thans reikhalzend uitgezien.

Onze opmerking omtrent de oefeningen in grootere verbanden buiten beschouwing latend, kunnen wij thans toch met genoegen verklaren, dat wij over de herkrege individueele geoefendheid van onze troepen in hooge mate tevreden zijn.

Toch meenen wij aan het Nederlandsche Volk verplicht te zijn om een ernstig vermaan te doen hooren, hetgeen wij trouwens bij de bespreking van de aanvoering hier boven ook reeds deden.

Wat zou ons lot geweest zijn, als wij in begin September 1939 met onze onvoldoende aangevoerde en onvoldoende geoefende troepen in den oorlog waren betrokken geworden? Wij rillen bij de gedachte aan de hecatomben, die er dan onder onze brave ongeoefende jongens zouden zijn aangericht. Zij zouden zeer vermoedelijk tot het bittere einde hun plicht tegenover het land gedaan hebben, maar wij, - het Nederlandsche Volk als geheel - hadden dan toch wel een bitter zelfverwijt in ons voelen opkomen, dat wij die kinderen met een zoo ontstellend tekort aan geoefendheid, gedwongen hadden hun vaderland te verdedigen. Gelukkig is ons dit zelfverwijt bespaard en staan onze troepen er thans heel wat beter voor, doch wij zouden onze landgenooten met nadruk willen verzoeken, zich in dezen toestand goed in te denken, opdat hun dit in de toekomst helder voor oogen sta, als wij na den vrede weer gaan debatteeren over legervorming, contingent, eersten oefentijd en herhalingsoefeningen. Men denke dan aan de wijze lessen, die wij thans, wederom kosteloos, gekregen hebben!

Het verschil in beteekenis tusschen onze weermacht van vijf maanden geleden en nu is zoo enorm groot, dat wij het wagen de stelling te poneeren, dat als een der belligerenten het voornemen gekoesterd had ons in den krijg te betrekken, men dat terstond gedaan zou hebben, aangenomen dat onze tekortkomingen in het buitenland maar al te zeer bekend waren en dat men ons niet den tijd en de gelegenheid zou gelaten hebben om ons eerst van onze vredesfouten te herstellen. Maar hoe het ook zij, dit is nu voorbij en ook wat de geoefendheid aangaat kunnen wij thans reeds met veel vertrouwen den toestand van onze weermacht gadeslaan. Wij moeten daarbij bovendien nog bedenken, dat er nog dagelijks groote en kleine oefeningen gehouden worden, zoodat onze geoefendheid ook nog dagelijks stijgt. Bedenken wij echter tevens, dat een wonder als zich thans aan ons voltrokken heeft, zich geen tweemaal voordoet en dat voor de toekomst van het Nederlandsche Volk meer dan ooit geldt: "Nederland, let op Uw Saeck!"

Hoewel slechts ten deele met de geoefendheid in verband staande, moeten wij thans nog den vinger leggen op een andere wondeplek van onze legervorming, die ook alweer zoo dikwijls voorspeld is, doch die zich thans in zijn volle beteekenis aan ons voordoet.

Wij bedoelen hier het feit, dat ons oorlogsleger bestaat uit vijftien lichten van 19.500 man, terwijl het aantal jongelieden van den dienstplichtigen leeftijd zich jaarlijks om de 80.000 beweegt. De rest wordt afgekeurd, vrijgesteld, o.a. wegens broederdienst en loot vrij. Het resultaat is, dat thans lieden van de lichting 1924, dus 35 jaren oud, onder de wapenen staan, terwijl duizenden en nog eens duizenden jongens van de lichting 1937 en ouder, derhalve mannen van 22, 23, enz. jaren, geheel vrijgesteld zijn.

Die ouderen doen hun plicht op voorbeeldige wijze, doch niet ontkend kan worden, dat de dienstplicht voor hen wel een zwaar gelag is en bovendien strijdig met den geest van onze grondwet. Zij, die 35-jarigen, zijn veelal hoofden van groote gezinnen, zij bekleeden belangrijke

betrekkingen als ambtenaar, of in het particuliere zakenleven en toch zijn zij uit hun gezin en uit hun zaken of ambten weggerukt, terwijl nog duizenden en tienduizenden valiede jonge mannen rondlopen, alsof er geen Vaderland te verdedigen valt. Zulks is hard, bitter hard, tegenover die ouderen en bovendien niet in het belang van het regelmatig werken van de staatsmachine en van een ongestoord voortzetten van het zakenleven.

Dit stelsel is tevens zeer kostbaar wegens de vele en hoge vergoedingen als kostwinner.

Dat er thans aan dit euvel wordt tegemoet gekomen, door het oproepen van de vrijgestelden van jongere lichten is zeker zeer te loven, doch er gaat geruimen tijd mede heen voor die jongeren in de depots zoodanig geoefend zijn, dat zij de ouderen kunnen aflossen. Laten wij ons dezen ongewenschten toestand vooral goed herinneren, als wij straks weer beslissingen gaan nemen betreffende de grootte van het contingent. Misschien dat de slechte ervaring van deze mobilisatie er dan toe leiden kan, dat door de invoering van den algemeenen dienstplicht, volgens welke iedere valiede jonge man van 20 jaren dienen moet, in de toekomst een dergelijke grove onbillijkheid voorkomen wordt.

Dat dit stelsel van sterke lichten tengevolge heeft, dat er voor de weermacht veel minder lichten noodig zijn, is niet alleen een sociaal voordeel, maar bovendien ook nog een groot militair voordeel, omdat in dit geval de eerste oefening en de herhalingsoefeningen zoo kort geleden zijn, dat de geoefendheid, die de man bij mobilisatie medebrengt, goed zijn kan.

Dat in dit stelsel ook met minder herhalingsoefeningen kan volstaan worden, is bovendien nog een groot sociaal voordeel. Moge de wijze les van deze mobilisatie, niet aan ons voorbijgaan.

De Bewapening. Het groote verschil tusschen fouten in de legervorming en fouten in de bewapening is dit, dat gene een geruimen tijd vorderen aleeer zij hersteld zijn, terwijl deze nu wel niet in zeer korten tijd, dan toch wel in veel korteren tijd dan gene, kunnen in orde gemaakt worden. Deze laatste tijd is des te korter, naarmate het contingent groter is en dus het aantal lichten, waaruit de gemobiliseerde weermacht bestaat, geringer is.

Deze aanloop dient om te verklaren, waarom het in 1936 ingestelde Defensie-fonds erin geslaagd is, onze materieele uitrusting in korten tijd belangrijk op te voeren.

Voor dit Defensie-fonds gevormd werd, was het met onze bewapening droevig gesteld en, om maar enkele feiten te noemen, was ons vliegwezen verre beneden peil, hadden wij practisch gesproken geen luchtafweergeschut, beschikten wij voor pantserafweer slechts over oude, weinig daartoe geeigende kanonnen en ontbraken ons de pantserauto's ten eenen male.

Als wij deze zaak thans overzien, zijn wij wel zeer belangrijk vooruitgegaan en zonder nu weer in boetpreeken te willen vervallen, moeten wij thans toch wel even vaststellen, dat wij ook in dit opzicht den eigenlijk welverdienden doodendans, gelukkig zijn ontsprongen. Wij mogen daarvoor dankbaar zijn, zeker, maar laten wij er vooral niet trotsch op zijn,

want het is een volkomen onverdiende veine.

Voorop zij dan gesteld, dat al het materieel en alle wapens, die wij bezitten van uitmuntende hoedanigheid zijn en zeer bruikbaar voor de taak, waarvoor zij bestemd zijn. Wij willen niet alle wapens behandelen, die wij bezitten, doch volstaan met enkele grepen uit de bewapening te doen.

Aan mitrailleurs hebben wij per legerkorps 264 zware mitrailleurs en 648 lichte mitrailleurs, d.w.z. ruim 900 mitrailleurs, waarbij wij een aantal lichte mitrailleurs die bij de artillerie en andere bijzondere korpsen zijn ingedeeld, nog niet eens mede geteld hebben, evenmin als de luchtdoelmitrailleurs, die doorgaans aan de legerkorpsen zijn toegevoegd. Men zal inzien, dat dit een geweldige vuurkracht is, zoodat wanneer een legerkorps achter een inundatie is opgesteld, het wel heel moeilijk moet geacht worden, om zelfs ten koste van het meest krachtige artillerievuur van den aanvaller, dit verdedigende vuur uit te dooven.

Wat onze mitrailleurs aangaat, kunnen wij dan ook vol komen tevreden zijn, temeer daar zoowel onze zware Schwarzlose-mitrailleurs, als onze lichte Lewis-mitrailleurs van uitmuntende hoedanigheid zijn, terwijl hun aantal gedurende de mobilisatie nog vermeerderd is. Ook de munitie voorraad, die ten behoeve van deze zeer snel schietende vuurwapenen beschikbaar is, is alleszins geruststellend, terwijl de maatregelen, die genomen zijn om ook in de toekomst aan een eventueel groot munitieverbruik het hoofd te kunnen bieden, in alle opzichten vertrouwen verdienen.

Als wij over de z.g. zware infanterie-wapenen spreken, komen ons vanzelf de kleine kanonnen, bestemd voor pantser-afweergeschut (afkorting "pag") voor den geest. Zooals wij reeds opmerkten, was in dit opzicht de toestand vóór 1936, dus voor het Defensie-fonds, uitermate treurig. Thans hebben wij het uitmuntende pag kanon van 4,7 c.M., dat reeds in zeer bevredigende hoeveelheid bij onze troepen is ingedeeld en in de naaste toekomst ook nog belangrijke vermeerdering zal ondergaan.

Dit kanon is van de allerbeste hoedanigheid en zal blijken een zeer gevaarlijke tegenstander te zijn voor aanvallende vechtwagens. Men rekent bij bevoegde zijde erop, dat indien een tank door één projectiel van 4,7 pag getroffen wordt, de bediening van die tank in haar geheel buiten gevecht gesteld is. Aangezien wij, naast dit aantal moderne pag-kanonnen, ook onze oudere specimen in de bewapening bewaard hebben, kunnen wij veilig aannemen, dat wij er op het gebied van den pantserafweer, mede gedachtig aan het groote aantal goede versperringen, lang niet kwaad voorstaan.

Wat onze luchtverdediging aangaat, zijn wij ook wel zeer belangrijk vooruitgegaan. Ons luchtwapen, de vliegdiens, hetwelk voor 1936 in een toestand van verval geraakt was, is daaruit glansrijk opgestaan en op het oogenblik is het aantal beschikbare moderne vliegtuigen, alsmede het aantal goed geoefende vliegers zeer gunstig te noemen.

Onze luchtdoelartillerie was vóór de mobilisatie in vollen opbouw. Het vroeger bestaande Korps Luchtdoelartillerie was juist gereorganiseerd

in een Brigade Luchtdoelartillerie bestaande uit twee regimenten. Aan materieel waren reeds verscheidene batterijen van het uitmuntende kanon van 7.5 t.l. (tegen luchtdoelen) beschikbaar gekomen en bij de troepen ingedeeld, terwijl er ook thans nog telkens nieuwe batterijen van dit uitmuntende geschut aankomen.

De compagnieën mitrailleurs t.l., vroeger uitsluitend bewapend met luchtdoelmitrailleurs zijn thans ten deele uitgerust met kanonnen van 2 t.l. welke een prachtig wapen vormen tegen laag duikende vliegtuigen.

Bovendien zijn ook nog verschillende batterijen van 4 t.l. aan de troepen toebedeeld, welke kanonnen nog tot de lichte soorten moeten gerekend worden, doch een werkingssfeer hebben tot pl.m. 3000 Meter hoogte, terwijl de 2 t.l. pl.m. 1800 Meter halen.

Onze bewapening met luchtdoelartillerie gaat dus gestadig vooruit en geeft zeker reden tot tevredenheid, maar toch zouden wij het tempo van de uitbreiding nog gaarne wat sneller zien.

Zooals bekend is, is het kanon van 2 t.l. het kanon, dat verschillende gemeenten in Nederland besteld hebben of willen bestellen ten behoeve van de plaatselijke luchtverdediging. In dit verband rijzen twee vragen.

De eerste is of een dergelijke particuliere luchtverdediging, zoo zij ooit al beteekenis gehad heeft, thans nog zoo urgent is, nu blijkbaar van den totalen luchtoorlog tegen onbezette plaatsen is afgezien. Worden dergelijke plaatsen van militair belang, zoodat zij kans loopen op luchtbombardementen, dan ligt het op den weg der militaire overheid om voor die plaatsen voor een goede luchtverdediging te zorgen. En zulks zal dan geschieden volgens de regelen van de kunst, d.w.z. met middelbaar (7.5 t.l.) en licht (4 t.l. en 2 t.l.) luchtdoelgeschut, waardoor een redelijke mate van veiligheid verkregen wordt. Men realiseere zich goed, dat een bescherming alleen met de gemeentelijke 2 t.l., die veiligheid niet verschaft, aangezien, zooals gezegd, dit kanonnetje een hoogtewerking heeft tot 1600 à 1800 Meter, terwijl voor bombardementstoestellen een hoogte van 2000 Meter en meer, dus volkomen veilig voor het vuren uit 2 t.l., een uitmuntende hoogte is voor het afwerpen van bommen.

De gemeentelijke 2 t.l. is geen anti-bombardementskanon wegens de te geringe capaciteit. Het gebruik in de weermacht is vooral tegen laagduikende vliegtuigen, die door middel van mitrailleurvuur de troepen op den grond willen bestoken. Voor dit doel is dit vuurwapen bij uitstek geschikt wegens zijn zeer groote vuur- en richtsnelheid.

In verband met deze eerste vraag rijst een tweede vraag. Gegeven de waarschijnlijkheid dat gemeenten buiten de militaire zones weinig last zullen hebben van luchtbombardementen en gezien de mindere geschiktheid van dit kleine wapen als anti-bombardeur, luidt die tweede vraag, of, indien er binnen afzienbaren tijd nog van die kanonnen van 2 t.l. zouden beschikbaar komen, het dan niet beter zou zijn deze wapens maar bij de weermacht in te deelen, waar zij meer dan dringend noodig zijn voor den strijd tegen laagduikende vliegtuigen. Wij beantwoorden deze tweede vraag volkomen bevestigend en hopen dat onze afweer in het leger niet te zwak zal blijven, terwijl er in verschillende gemeenten, die er geen

behoefte aan hebben, van die voor het leger onontbeerlijke en voor de gemeenten min of meer ondeugdelijke wapens werkeloos staan.

Wij hebben ons door deze gemeentelijke luchtverdediging eenigermate op een zijweg begeven, doch keeren thans tot het onderwerp terug, met de verklaring dat onze luchtverdediging zeer belangrijke vorderingen gemaakt heeft en dat sedert de mobilisatie reeds verschillende batterijen van middelbaar en licht luchtdoelgeschut de luchtafweer zijn komen versterken.

Ook de luchtverdediging geeft dus reden tot zelfvertrouwen.

De motoriseering van onze weermacht is zeer ver gevorderd. De troepen-treinen zijn gemotoriseerd, hetgeen voor de verpleging van man en paard onschatbare voordeelen biedt. Bij ieder legerkorps is een autobataljon van ruim 500 vrachtauto's ingedeeld, hetgeen voor goederen en troepentransporten ongekende mogelijkheden biedt.

Onze lichte troepen zijn uitgebreid met eenige escadrons moderne pantserauto's, alsmede met twee regimenten motorrijders, die groote snelheid aan groote vuurkracht paren.

Onze gewone artillerie is nog niet van hare numerieke zwakte hersteld, doch zeer vermoedelijk zullen in 1940 in dit opzicht belangrijke verbeteringen intreden.

Wanneer wij ten slotte vermelden, dat onze gasdienst goed geregeld is en onze mannen alle van zeer goede gasmaskers voorzien zijn, dan hebben wij het voornaamste op het gebied van bewapening en uitrusting behandeld. Als wij het geheel overzien dan kunnen wij tevreden zijn. Er blijven nog altijd desiderata, doch die zullen in elk leger wel ten allen tijde blijven bestaan, doch de weerloosheid tegen vliegtuigen en tegen vechtwagens, die vóór 1936 zoo benauwend was, is thans reeds op zeer bevredigende wijze opgelost. En al zouden wij op sommig gebied nog gaarne wat meer hebben, reden tot wanhoop en kleinmoedigheid is er zeer zeker niet.

De geest in de Weermacht. Dat de geest van de strijders in een weermacht te land, ter zee en in de lucht van de allergrootste beteekenis is, zal wel weinig bestrijding ontmoeten.

De beste versterking, de beste bewapening en de meest volmaakte aanvoering en geoefendheid hebben maar weinig beteekenis, indien de troepen niet doordrongen zijn van een geest van offervaardigheid, en er onder die troepen geen gezonde tucht heerscht. *De tucht toch is het cement van het weermachtgebouw.*

Vóór 1936 was de geest in onze weermacht bepaald onvoldoende. Maar hoe zou dat ook anders kunnen, de weermacht toch is de weerspiegeling van het volk. Ons volk had niets over voor zijn weerbaarheid, noch personeele, noch financieële offers en alle militaire verplichtingen werden als nutteloos beschouwd, immers er kwam toch geen oorlog en tijd en geld aan militaire oefening besteed, werden als weggeworpen beschouwd. Deze ideeën leerden onze jongens van kindsbeen af, zij kwamen er mede in de kazerne als zij dienstplichtig werden.

De vriendelijke scheldnamen, die zij thuis hoorden aan het adres van den militairen dienst, zullen wij thans maar vergeten, doch zij hadden tengevolge, dat de meeste dienstplichtige jongens hun dienst als een onnoodige kwelling beschouwden en slechts haakten naar het oogenblik, dat hun de verlossing uit de kazerne zou brengen. Hoe zou er nu onder dergelijke omstandigheden van een goede geest sprake kunnen zijn?

Omstreeks 1936 veranderde de geest van ons volk, omdat de perikelen ons klaar voor oogen kwamen te staan en met dien geest van ons volk veranderde uit den aard der zaak ook de geest van de dienstplichtige zonen van ons volk.

En thans is de geest in onze weermacht perfect. Iedereen in de weermacht, van hoog tot laag, is doordrongen van de gevaren, die ons bedreigen en tevens van de absolute noodzakelijkheid om door, het brengen van persoonlijke offers onze persoonlijke vrijheid en onze nationale cultuur veilig te stellen. Men begrijpt alom, dat het thans gaat om onze hoogste goederen en dat iedere wankelmoedigheid en elk gebrek aan zelfvertrouwen ons slechts noodlottig kunnen worden. En zoo wordt er thans met ijver en toewijding gediend. Een bewijs daarvoor is, dat de plotselinge intrekking der verloven in het midden van November 1939 bij alle troepen met voorname rust ontvangen werd en er nergens ook maar de geringste wanklank gehoord werd.

De verhouding tusschen officieren en manschappen laat niets te wenschen over en schier overal is de zorg van de officieren voor de onder hunne bevelen dienende soldaten zeer te loven. Daarom hecht de Nederlandsche soldaat zich aan zijn meerderen en waar dit het geval is, hebben de officieren het pleit gewonnen, want de Nederlandsche soldaat is boven alles trouw en zal ook onder het grootste gevaar, zijn commandanten, waaraan hij gehecht is, niet in den steek laten. Zoo is thans in de meeste gevallen de verhouding tusschen officieren en manschappen en dit zal, gevoegd bij het feit, dat zij voor dezelfde idealen offers brengen en zoo noodig voor dezelfde idealen zullen vechten, niet nalaten van onze weermacht een krachtig oorlogsinstrument te maken, waarop het land rekenen kan en dat een oorlogvoerende liever niet in de rij zijner tegenstanders ziet.

De zorg voor het geestelijk en lichamelijk welzijn van onze gemobiliseerde landszonen voldoet aan de hoogste eischen.

De geestelijke verzorging geschiedt door de bij alle onder deelen en alle hogere staven ingedeelde protestantsche veldpredikers en roomsch-katholieke aalmoezeniers. De samenwerking tusschen de troepencommandanten eenerzijds en de geestelijke verzorgers anderzijds is uitstekend en laat niet na voor den geest in den troep, de tucht daaronder begrepen, de schoonste vruchten af te werpen. Door de oprichting van militaire tehuizen, in samenwerking met de plaatselijke geestelijken en de bevolking, verrichten de geestelijke verzorgers een buitengewoon nuttigen arbeid, waardoor zij de soldaten behoeden voor verveling in de avonduren en voor het in alle opzichten ongewenschte slenteren langs de straat.

Het Legerbestuur kan het instituut van de geestelijke verzorging

niet dankbaar genoeg zijn voor de uitmuntende invloed, die daarvan uitgaat en wij kunnen niet anders zeggen dan dat de geestelijke verzorging in onze gemobiliseerde weermacht bij leger en vloot op de meest voortreffelijke wijze geregeld is.

Naast de geestelijke verzorging, zorgt ook nog het instituut van "Ontwikkeling en Ontspanning" (O. en O.) voor het welzijn van onze gemobiliseerden.

Over het geheele land worden door O. en O. ontwikkelingscursussen georganiseerd, waarin het vroeger geleerde kan onderhouden worden en nieuwe zaken kunnen worden bijgeleerd. Tevens zorgt dit instituut voor ontspanningsavonden in den vorm van bioscoopvoorstellingen, gepaste cabaret-avonden e.d., waarbij er streng op wordt toegezien dat de geboden ontspanning aan de eischen van fatsoen en beschaving voldoet en niet ontaardt in ongepaste grappen of onverkwikkelijke voorstellingen.

Het werk van O. en O. wordt in de weermacht ten zeerste gewaardeerd.

De zorg voor het lichamelijk heil van onze soldaten laat ook niet te wenschen over. Een Duitsche spreekwijze zegt: "Soll der Soldat sich tapfer schlagen, musz er fest sein auch im Magen". Dit gulden woord heeft ons legerbestuur in toepassing gebracht, door te zorgen voor een uitstekende menage. Onze soldaten worden goed gevoed. De hoedanigheid en de hoeveelheid van de beschikbaar gestelde levensmiddelen zijn alleszins voldoende en de zorg, die aan de bereiding van den maaltijd besteed wordt, laat ook bijna nergens te wenschen over. Klachten over het eten hebben wij in de afgelopen maanden zoo goed als niet vernomen en dit is een zeer belangrijke voorwaarde voor den goeden geest in den troep.

Wanneer wij thans de aanvoering, de geoefendheid, de bewapening en de geest van den troep bezien hebben, en hebben kunnen vaststellen, dat deze factoren alle vier minstens genomen zeer bevredigend zijn, dan kunnen wij toch wel zeggen, dat onze nationale weermacht zeker ons vertrouwen verdient. Wij kunnen er vast op rekenen, dat zij in de ure van het gevaar haar plicht zal weten te doen en dat een dergelijke weermacht, opgesteld in een zoo sterk en zoo krachtig versterkt terrein als het onze, een eventueelen belager van onze zelfstandigheid van een krachtige repliek zal weten te dienen. In elk geval zal die weermacht, steunende op de versterkingen en versperringen weten te beletten, dat ons land in korten tijd overweldigd wordt en als men in het buitenland dat nu ook maar inziet, dan gaat er van onze weermacht een preventieve werking uit, die beletten zal, dat wij in den oorlog worden medegesleept. *Als dit bereikt wordt* heeft de Nederlandsche weermacht ten volle aan haar doel beantwoord.

III.

SAMENSTELLING VAN DE NEDERLANDSCHE WEERMACHT ¹

Het is een feit, dat het Nederlandsche volk eigenlijk maar bitter weinig afweet van zijn eigen leger, waarin zijn eigen kinderen hun dienstplicht voor het Vaderland vervullen. Het komt ons daarom nuttig voor, om na de min of meer abstracte mededeelingen, die wij in de beide vorige hoofdstukken deden, thans in concreto te vertellen, hoe onze vaderlandsche weermacht precies in elkaar zit.

Wij zullen de wijze waarop ons leger gevormd is en de wijze waarop de verschillende opleidingen o.a. de officiersopleidingen in vreedstijd verzorgd worden, buiten beschouwing laten, omdat wij het nuttiger achten onze lezers een inzicht te geven in de samenstelling van het gemobiliseerde leger.

De *Koninklijke Landmacht* bestaat uit:

Het Veldleger,

De troepen buiten het Veldleger en

De troepen voor territoriale verdediging, waaronder ondermeer behooren de regimenten infanterie genummerd van 23 tot en met 46.

Het Veldleger (Zie het Indelingsoverzicht). Het Veldleger bestaat uit het Hoofdkwartier van het Veldleger, de Verbindingsafdeeling, het Auto-regiment, de Ponton-afdeeling, de regimenten leger-artillerie, vier Legerkorpsen en de Lichte Divisie.

Het Veldleger is het mobiele orgaan der Landsverdediging.

De territoriale troepen dienen, zooals de naam aanduidt, voor de plaatselijke verdediging, al is het geenszins uitgesloten dat deze hooggenummerde regimenten, al dan niet tot brigades gecombineerd, aan het Veldleger worden toegevoegd.

De territoriale troepen zijn ingedeeld onder de volgende commandanten:

Commandant van de Vesting Holland,

Commandant van de Stelling Den Helder,

Commandant in Zeeland,

Territoriale Bevelhebber in Noord-Brabant,

Territoriale Bevelhebber in Zuid-Limburg,

Territoriale Bevelhebber in Overijssel,

Territoriale Bevelhebber in Friesland.

Zoowel de Commandant van het Veldleger, als alle hierboven genoemde Commandanten, benevens verder alle weermiddelen te land, ter zee en in de lucht staan thans onder den *Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht*, die in zijn taak ter zijde wordt gestaan door een zeer uitgebreid

¹ Wij verwijzen hiervoor naar het boekwerk "Onze Landsverdediging" door H. Zeeman, Generaal-Majoor b.d. en Mr. C. W. de Vries, Hoogleeraar aan de Nederlandsche Economische Hoogeschool. Uitgave N. Samson N.V., Alphen aan den Rijn. 1939.

lichaam, genaamd *Het Algemeen Hoofdkwartier*.

Het voornaamste orgaan van onze landsverdediging is zonder twijfel het Veldleger, dat wij daarom wat nader zullen beschouwen.

Het Veldleger wordt gecommandeerd door een Luitenant-Generaal, kortweg C.V. genoemd. Hij beschikt voor zijne bevelvoering over het Hoofdkwartier van het Veldleger. Om een indruk te geven van den omvang van zoon bevelsapparaat vermelden wij, dat dit hoofdkwartier bestaat uit 88 officieren, 341 onderofficieren, korporaals en manschappen, 104 paarden, 21 voertuigen, 31 automobielen, 19 motorrijwielen en 113 rijwielen.

Aan het hoofd van het hoofdkwartier staat de Chef van den Staf, dat is de rechterhand van zijn Generaal, die alles weet, alles ziet, alles regelt en steeds zijn Generaal van raad dient. Hij is de man die het raderwerk drijft en die zorgen moet, dat zijn Commandant niet verdrinkt in den dagelijkschen administratieven rompslomp en in de details, zoodat deze al zijn energie en zijn verstand kan gebruiken voor de groote lijnen van het strategisch en tactisch beleid.

Gelukkig een Commandant, die over een uitmuntenden Chef van zijn Staf beschikt, aan wien hij zooveel mogelijk werk kan overlaten.

Het Hoofdkwartier, dat dus werkt onder de leiding van den Chef van den Staf, bestaat uit tal van bureaux, sectiën genaamd.

Sectie I is de strategische en tactische sectie en bestaat voor een belangrijk deel uit stafofficieren en in opleiding zijnde stafofficieren. Bij deze sectie worden alle orders voor marschen, legering, gevecht, kortom de zuiver tactische bevelen gemaakt. Deze Sectie I is weer onderverdeeld in verschillende sub-bureaux, waarvan wij noemen operatiën, organisatie, inlichtingsdienst, luchtvaart e.a.

Sectie II behandelt de kleeding en uitrusting en vooral ook de voeding van man en paard. Men vindt daar de officieren van de Intendance, die op verplegingsgebied hun speciale opleiding aan de Hoogere Krijgsschool genoten hebben. Als men bedenkt, dat deze sectie van het hoofdkwartier de zorg heeft voor rond 135.000 man, dan zal men zich wel kunnen voorstellen, dat daar heel wat werk moet verzet worden.

Sectie III is de geneeskundige sectie. Zij bestaat uit Sectie IIIa Geneeskundige Dienst, Sectie IIIb Diergeneeskundige dienst en Sectie IIIc Gasdienst.

Sectie IV behandelt het onderhoud en de aanvulling van al het materieel, waaronder te verstaan de wapenen, de voertuigen, de automobielen, de motorrijwielen, de rijwielen, enz. Ook is de aanvulling van de benodigde munitieën aan hare zorgen toevertrouwd. Men vindt hier in de eerste plaats artillerie-officieren en voorts officieren van den motordienst.

Sectie V is de sectie genie, waar alle zaken betreffende den versterkingskunsten arbeid, den wegeaanleg, het onderhoud van wegen e.d. technische zaken worden behandeld.

Sectie VI regelt het verkeer in het legergebied, indien er groote troepenverplaatsingen geschieden, alsook het treffen van verkeersregelingen voor de zeer talrijke en zeer omvangrijke transporten

van munitie, levensmiddelen en anderszins.

Sectie VII eindelijk is de sectie geldmiddelen, waar tevens de contróle der ondergeschikte administraties wordt uitgeoefend.

Wij gaven slechts een beknopt overzicht van de te verrichten werkzaamheden, doch dit zal wel voldoende zijn om te doen zien, welk een geweldige taak er op de schouders van een hoofdkwartier gelegd wordt, vooral indien er groote troepenverplaatsingen geschieden en nog meer in tijden van omvangrijke gevechtsactie.

Om de werking van sommige van deze diensten te verduidelijken, zullen wij enkele daarvan, die aan de buitenstaanders meestal het meeste belang inboezemen, nader beschrijven.

Onder deze diensten neemt de dienst voor *Aan- en afvoer* een wel zeer belangrijke plaats in. Hij zorgt dat de troepen alles wat zij noodig hebben, zooals levensmiddelen, munitie, geniematerieel, benzine en banden, kleeding, uitrustingsstukken en wat dies meer zij, op tijd en in voldoende hoeveelheid krijgen en tevens, dat de troepen alles, wat zij niet meer gebruiken kunnen, kunnen afvoeren. Dit geschiedt door den Etappen-Dienst, een orgaan dat staat onder den kolonel, Directeur van den Etappen- en Verkeersdienst, (D.E.V.), die rechtstreeks onder den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht (O.L.Z.) ressorteert.

De etappendienst verzamelt al het benoodigde in etappenmagazijnen van verschillende soort; de waren en goederen worden verkregen uit het geheele land.

De etappendienst vervoert het voor de troepen benoodigde meestal per spoortrein, soms ook per schip, tot op eenigen afstand van de troepen en wel naar de z.g. eindstations, die voor de groote troependeelen worden aangewezen. Zoo hebben wij eindstations levensmiddelen, munitie, geniematerieel en benzine en banden. Soms ook zijn het eindhavens.

Op die eindstations komen de automobiel-treinen van de groote onderdeelen om daar beladen te worden, waarna zij de voorraden tot afstanden van 10 à 15 K.M. achter de strijdende troepen brengen, d.w.z. naar de aanvullingsplaatsen. Hier komen de levensmiddelenauto's en andere auto's van de troepen, om hun rantsoen in ontvangst te nemen en dit, voor wat de voeding betreft, aan de keukenwagens over te geven. De aanvulling van munitie geschiedt op analoge wijze naar de aanvullingsplaatsen voor munitie, waar de caissons en munitievoertuigen van de troepen, welke leeggeschoten zijn, weer nieuwen voorraad komen halen.

Dit stelsel van aanvulling, hetwelk gedurende de mobilisatie voor de voeding steeds dagelijks in werking is, voldoet uitmuntend en heeft, vanaf het oogenblik dat iedereen er was ingeleefd, geen enkele maal gefaald. In oorlogstijd, als bruggen en wegen door bombardementen beschadigd worden, zullen nog wel eens vertragingen optreden, doch deze moeten al heel erg zijn, wil de troep er last van ondervinden, want bij den troep zijn ruime reservevoorraden aanwezig, wat de voeding aangaat o.a. vier rantsoenen per man en drie per paard. Bovendien kan altijd nog wel een en ander verkregen worden uit de streek, waar de troepen zich bevinden.

Een tweede dienst, die begrijpelijkerwijze altijd veel belangstelling geniet, is de geneeskundige dienst en laat ons dadelijk beginnen met te verklaren, dat deze ten onzent op zeer goede, zeer moderne en zeer royale wijze geregeld is.

Iedere troep beschikt over zijn eigen officieren van gezondheid met het noodige verplegend personeel. Zoo telt een regiment infanterie zeven officieren van gezondheid, namelijk een regimentsarts en bij ieder van de drie bataljons twee bataljonsartsen.

Zoo lang de troep legerd zijn deze artsen der troepen in hoofdzaak belast met de geneeskundige verzorging, die geschiedt in de kantonnementsziekenverblijven, terwijl ernstige patiënten naar de hospitalen of ziekenhuizen worden afgevoerd.

Als er gevochten wordt gaat een deel dezer troepenartsen met de noodige ziekendragers en brancards met de troepen mede op het gevechtveld, voor het verleenen van de allereerste hulp. De rest dier troepenartsen richt achter het front de z.g. hulpverbandplaatsen in, waar de eerste degelijke hulp kan verleend worden.

De gewonden worden daar gesorteerd en verdeeld in onvervoerbaren, vervoerbaren en marschvaardige gewonden. De vervoerbaren worden met ziekenauto's, waarvan een groot aantal beschikbaar is, vervoerd naar de hoofdverbandplaatsen, die opgericht worden door de later te noemen Verbandplaats-afdeelingen van de Legerkorpsen, die elk over ruim 30 militaire artsen beschikken. Op die hoofdverbandplaatsen wordt de definitieve hulp verleend, zoodat afvoer naar het achterland mogelijk is. Op de hoofdverbandplaatsen is ruimschoots gelegenheid tot chirurgisch ingrijpen, vandaar dat bij de Verbandplaats-afdeelingen ook meerdere chirurgen zijn ingedeeld.

De marschvaardige gewonden gaan van de hulpverbandplaatsen te voet naar de z.g. Verzamelplaatsen voor marschvaardige gewonden, want hoe meer gewonden langs de hoofdverbandplaatsen worden geleid, hoe beter het werk daar verricht kan worden en hoe doelmatiger dan de ernstig gewonden kunnen geholpen worden.

Van de hoofdverbandplaatsen en de verzamelplaatsen voor marschvaardige gewonden worden de patiënten per auto of autobus af gevoerd naar de eindstations (havens) voor zieken en gewonden, waar zij aan het Roode Kruis worden overgegeven, hetwelk dan zorgt voor spoorwegvervoer of bootvervoer naar de centrale hospitalen in het hart des lands. Wij hebben in de mobilisatiemaanden in dit opzicht reeds meerdere geneeskundige oefeningen gehouden en daarbij kunnen constateeren, dat het dienstvak van den geneeskundigen dienst zijn werk verstaat en dat de verzorging van onze gewonden goed verloopt, hetgeen ook alweer een geruststellende gedachte is.

Wij keeren thans tot het Veldleger terug, waar wij na het Hoofdkwartier noemden de Verbindingsafdeeling.

De *Verbindingsafdeeling* die, zij het ook verschillend in grootte, bij alle staven en bij alle lagere commando's voorkomt, is in den modernen oorlog, waar alles snel moet gaan, een bijzonder belangrijk onderdeel. Zij

is belast met de zorg voor een goede berichtenwisseling, waartoe gebruik gemaakt wordt van alle mogelijke verbindingsmiddelen, zooals radiotelegrafie, gewone telegrafie, telefonie, seinvlaggen, seinlampen, postduiven, enz.

Ten einde een zoo goed mogelijk gebruik van de bestaande vaste telegrafische en telefonische verbindingen te kunnen maken, bevindt zich in iederen hooger staf nog een "*Hoofd van den Verbindingsdienst*" aan wien is toegevoegd een ambtenaar van de P.T.T., waardoor men precies weet, hoe de verschillende kabels in bepaalde deelen van het land loopen.

Het personeel van deze verbindingsafdeelingen bestaat bij de groote eenheden uit genesoldaten en bij de lagere commando's uit personeel van het wapen.

Wij noemden bij het Veldleger vervolgens het *Auto-Regiment*, doch wij meenen beter te doen, thans het geheele autowezen te bespreken, waarbij dan de onderdeelen, bij het Veldleger ingedeeld, vanzelf ter sprake komen.

De vier Legerkorpsen van het Veldleger beschikken elk over een Auto-Bataljon van vier compagnieën, iedere compagnie tellende ongeveer 130 vrachtauto's van 3 ton, dat is dus in totaal, met nog allerlei bijzondere auto's (tankauto's, personenauto's e.d.) medegeteld pl.m. 550 auto's. Voorwaar een flink transportorgaan!

De 1e en 2e Compagnie van het Auto-Bataljon zijn in de eerste plaats bestemd voor den aanvoer van levensmiddelen en andere zaken en voorts voor het vervoeren van troepen, indien om eenigerlei reden, niet van spoorweg vervoer kan worden gebruik gemaakt. Om een denkbeeld te geven van de capaciteit van zoo'n auto-bataljon vermelden wij, dat een compagnie auto-trein een geheel bataljon kan vervoeren.

De 3e en 4e Compagnie zijn beladen met artillerie en infanteriemunitie en met springmiddelen, als een eerste reserve-voorraad voor de troepen. Zij kunnen uit den aard der zaak dezen voorraad op de aanvullingsplaatsen voor munitie deponeren en zijn dan, evenals de beide andere compagnieën, geheel beschikbaar voor alle mogelijke vervoeren.

Behalve deze vier auto-bataljons van de Legerkorpsen (genummerd I tot en met IV) hebben wij bij het Veldleger, alzoo buiten het verband der Legerkorpsen, nog het Auto-Regiment, bestaande uit het Ve en het VIe Auto-Bataljon en de Sectie voor Paardenvoer.

Het Ve Bataljon is, als de vier andere, bestemd voor materieel- en troepenvervoer, het VIe Bataljon is speciaal bestemd voor geneeskundig vervoer en bestaat dan ook uitsluitend uit daarvoor geschikte automobielen. Volledigheidshalve vermelden wij ook nog, dat in de Verbandplaats-afdeeling van ieder Legerkorps nog een detachement motorvoertuigen (pl.m. 25) voor geneeskundig vervoer aanwezig is.

De Lichte Divisie beschikt ten slotte ook nog over een zelfstandige Auto-Compagnie.

De lezer zal inzien, dat alles wat den autodienst aangaat in onze weermacht zeer afdoende geregeld is en wij alle reden hebben om te veronderstellen, dat de aan- en afvoerdienst per auto ons niet in den steek zal laten. Uit den aard der zaak speelt echter hier ook het weggennet een

zeer belangrijke rol, want lang niet alle wegen zijn tegen zoon zwaar verkeer bestand. Weliswaar hebben wij daarvoor een organisatie "De Wegentropen" in het leven geroepen, doch de smalle en slappe polderwegen zullen ons hier nog wel eens zorgen baren.

De Pontonafdeeling. Na den Autodienst besproken te hebben zullen wij thans een in ons waterrijk land bijzonder belangrijken dienst, n.l. het pontwezen in zijn geheel beschouwen.

Het hoofdkwartier van het Veldleger en ieder der legerkorpsen beschikken over een gemotoriseerde pontonafdeeling. De pontonafdeeling van een legerkorps beschikt over zooveel op treilers geladen stalen pontons, dat daarmee een 5-tons brug kan geslagen worden over wateren van pl.m. 80 Meter breedte. Om een dergelijke brug te slaan over onze grootere rivieren, zooals IJsel, Maas- en Rijn-Lek, hebben wij dus meestal twee van die pontonafdeelingen noodig.

Over dergelijke bruggen kan, op enkele zware kanonnen na, al het materieel van een legerkorps van oever verwisselen.

Deze pontonafdeelingen kunnen ook vlotten en veerdiensten samenstellen voor het overzetten van troepen.

Behalve deze pontonafdeelingen van het Veldleger hebben wij nog tal van andere organisaties voor het slaan van nog veel zwaardere en langere schipbruggen en voor het inrichten van veerdiensten van zeer groote capaciteit over onze breedste wateren.

Het pontonwezen is ten onzent zeer goed ontwikkeld en mocht een vijand erin slagen enkele vaste bruggen te vernielen, dan behoeft ons dat niet al te zeer te verontrusten, want onze pontonniers zullen in korten tijd een nieuwe verbinding hebben gemaakt.

Het slaan van een 5-tons brug over 80 Meter door een pontonafdeeling vordert ongeveer 4 à 6 uren.

Wat de bijzondere onderdeelen van het Veldleger aangaat, moeten wij ten slotte nog vermelden de regimenten legerartillerie, d.w.z. regimenten-artillerie, welke niet bij de legerkorpsen zijn ingedeeld en die de O.L.Z. dan wel de C.V. dus nog ter beschikking hebben. Tot die legerartillerie behooren het 13e, 14e, 15e, 16e en 17e regiment artillerie, terwijl wij in dit verband tevens vermelden, hoewel niet strikt genomen tot het veldleger behorende het 18e, 19e, 22e en 23e regiment artillerie.

De regimenten 13, 14, 18 en 19 zijn bewapend met het kanon van 12 c.M. lang staal. Zij tellen ieder drie afdeelingen van drie batterijen à 4 stukken, alzoo per regiment 36 vuurmonden, of in totaal 144 kanonnen.

Dit kanon van 12 c.M. is een min of meer verouderd. kanon, d.w.z. het is geen snelvuurkanon, al haalt het toch nog met gemak een snelheid van 2 schoten per minuut. Het is een bijzonder juist schietende vuurmond met een krachtig projectiel en de dracht van 7.5 K.M. is zeker nog heel goed bruikbaar, zoodat het zeer juist te achten is, dat onze niet overtalrijke artillerie door deze 144 goede, zij het wel oude kanonnen, versterkt wordt. Dat de beweegbaarheid van deze zware stukken te wenschen overlaat, achten wij ook niet zoo heel erg. In onze aanvankelijk verdedigende positie zal dat geen groot nadeel zijn.

Het 15e regiment artillerie bestaat uit drie afdeelingen van twee

batterijen van vier stukken van 15 c.M. houwitser en telt dus 24 houwitsers. Deze vuurmonden zijn in hun soort snelvuurkanonnen, doch door het zware kaliber is de vuursnelheid toch betrekkelijk gering (2 schoten per minuut). De dracht is 8.5 K.M., terwijl de brisantgranaat een bijzonder krachtig projectiel is.

De regimenten 16, 17, 22 en 23 ten slotte zijn bewapend met het gemoderniseerde veldkanon van 7.5 c.M. en bestaan elk uit twee afdeelingen van drie batterijen van vier stukken, alzoo 24 stukken per regiment.

Ons veldkanon van 7.5 c.M., kortweg genoemd 7 veld, is weliswaar geen nieuw kanon, doch dank zij de in den loop der jaren aangebrachte verbeteringen nog volkomen op de hoogte van den tijd. Met een vuursnelheid van 8 schoten per minuut en een maximum dracht van 9 K.M. mag deze vuurmond gerust gezien worden. Daar het kanon bovendien zeer mobiel is, kunnen wij met deze artilleriebewapening volkomen tevreden zijn.

Thans zijn wij gekomen bij de samenstellende hoofddeelen van het Veldleger namelijk de vier legerkorpsen en de lichte divisie.

Het Legerkorps is de strategische eenheid der verbonden wapens. Door zijn opbouw uit alle wapensoorten en door de toevoeging van alle hulpdiensten en treinen kan het legerkorps gedurende geruimere tijd zelfstandig het gevecht voeren, omdat het alle middelen voor gevechtsvoering, verpleging, geneeskundige en diergeneeskundige voorziening, munitieaanvulling en anderszins in zich vereenigt.

De Commandant van het Veldleger leidt het gevecht door het geven van aanwijzingen en bevelen aan de legerkorpsen, dus door het kiezen van een bepaalde groepeerings van de vier legerkorpsen, waarbij hij die legerkorpsen, op wier schouders het zwaartepunt van den strijd zal gelegd worden, nog versterkt met andere ter zijner beschikking staande reserve-troepen o.a. hooggenummerde regimenten infanterie en met deelen van zijn legerartillerie.

De legerkorpsen, ieder gecommandeerd door een Generaal-Majoor, zijn dus als het ware de strategische elementen van de oorlogvoering, waarbij wij er op wijzen, dat ingevolge het bovenvermelde, de samenstelling van het legerkorps zoodanig is, dat dit geruimen tijd zelfstandig, alzoo buiten veldlegerverband kan optreden.

In het gegeven Indelingsoverzicht kan men de juiste samenstelling van een legerkorps precies nagaan. Om een indruk van de sterkte te geven vermelden wij dat deze ongeveer 27.000 man bedraagt.

De voornaamste samenstellende deelen van het legerkorps zijn de divisien.

De Divisie, gecommandeerd door een Kolonel, is de kleinste eenheid der verbonden wapens, welke alle middelen in zich vereenigt ziet om het gevecht te voeren. Zij moet echter in het legerkorpsverband blijven, omdat zij wegens het gemis aan treinen, niet in staat is zichzelf te verplegen of voor den aanvoer van munitie te zorgen. Levensmiddelen, munitie en andere zaken moeten aan de divisie worden toegevoerd door

het Legerkorps, terwijl dit eveneens moet zorgen voor de verdere verzorging en den afvoer van zieken en gewonden.

Zooals het indeelingsoverzicht aantoont bestaat iedere divisie uit een Staf, een verbindingsafdeeling, drie regimenten infanterie, een mitrailleur-compagnie, een eskadron wielrijders, een regiment artillerie en een compagnie pioniers.

De drie regimenten infanterie vormen het hoofdbestandsdeel van de divisie, want niettegenstaande alle technische verbeteringen op elk gebied, niettegenstaande motoriseering, vliegdiens, vechtwagens en wat dies meer zij, is de infanterie nog steeds gebleven „La Reine des batailles" d.w.z. het hoofdwapen.

De theorieën, die in den vorigen wereldoorlog wel eens naar voren kwamen, dat de infanterie de voornaamste plaats in het gevecht aan de artillerie had moeten afstaan, zijn volkomen ondeugdelijk gebleken.

De infanterie strijdt door middel van vuur en beweging; zij is in staat om zich door alle terreinen te verplaatsen en om zoowel bij dag als bij nacht het gevecht te voeren. Alleen de infanterie kan een door den vijand bezet terrein veroveren, dien vijand daaruit werpen en dat terrein verder blijvend bezet houden.

Maar daardoor lijdt de infanterie op het gevechtveld ook verreweg de zwaarste verliezen, vandaar dat de geoefendheid en het moreel van dit wapen zoo hoog mogelijk moeten worden opgevoerd en de aanvoerders der infanterie, wat moreel betreft, aan de hoogste eischen moeten voldoen. Wij kunnen zonder overdrijving zeggen, dat een leger waard is, wat zijn infanterie waard is.

Daarom was het ook zoo diep tragisch, toen onze infanterie door een veel te korten oefentijd onvoldoende voor haar zware taak werd voorbereid en was het een verademing toen Minister van Dijk door de invoering van den oefentijd van elf maanden, de gelegenheid schiep om een goed geoefende infanterie af te leveren.

De voornaamste wapenen van den infanterist zijn het vuurwapen en de beenen.

Van de infanterie worden vaak lange en vermoeiende marschen gevegd, vandaar het groote belang van een goede marschtraining en zij, die meenen, hetzij om tactische of strategische redenen, hetzij wegens de ver doorgevoerde motoriseering, het met de marschvaardigheid van de infanterie op een accoordje te kunnen gooien, zullen bedrogen uitkomen. Men zal wel inzien, dat in onze dagen, nu alles fietst en auto rijdt en bijna niemand meer loopt, het verkrijgen van een goede marschtraining geen eenvoudige zaak is. Zij moet bovendien zeer oordeelkundig en geleidelijk worden nagestreefd.

Was de infanterie vroeger alleen bewapend met een geweer met bajonet en met pioniergereedschap (schoppen), thans is de bewapening van het hoofdwapen zeer ingewikkeld geworden. Bij onze infanterie treffen wij aan: geweren met bajonet, dolken, karabijnen, lichte mitrailleurs, zware mitrailleurs, mortieren, pantserafweerkanonnen en handgranaten, terwijl er met het oog op de luchtdoelbestrijding, die ook door gewone mitrailleurs kan geschieden, veelal nog speciale luchtdoelmitrailleurs en

soms lichte luchtdoelkanonnen bij zijn ingedeeld. Voorts zijn de ouderwetsche revolvers grootendeels vervangen door pistolen van moderne samenstelling.

Ons geweer, nog steeds het geweer Model '95, is een uitstekend geweer met goede vuursnelheid en goede trefkans, terwijl het tevens eenvoudig in de behandeling is. De behoefte aan vervanging van dit wapen - en evenmin van de karabijn van hetzelfde jaar - heeft zich nog nimmer doen gevoelen. Onze munitie is goed en in meer dan voldoende mate aanwezig.

De lichte mitrailleur, model Lewis, is een wapen, dat door de soldaten gedragen wordt en dat vuren kan, hetzij opgelegd op ieder denkbaar voorwerp, hetzij steunende op een paar pooten. Op het wapen bevindt zich een trommel met 97 patronen, terwijl in één minuut twee, soms drie van die trommels kunnen worden leeggeschoten. Hoewel de dracht van het wapen veel grooter is, wordt het in den regel op geen grootere afstanden dan 600 Meter gebruikt. De bewegelijkheid van den lichten mitrailleur is gelijk aan die van de infanterie, d.w.z. dat als de infanterie op het gevechtveld een sprong voorwaarts doet, de lichte mitrailleurs deze beweging geheel en al kunnen volgen.

De zware mitrailleur is, zooals de naam aanduidt een veel zwaarder wapen. Het wordt op een mitrailleurkar, getrokken door manschappen, vervoerd en vuurt, eenmaal in stelling staande vanaf een affuit. Een vuursnelheid van 400 schoten per minuut is zeer goed bereikbaar, terwijl de schootsafstanden reiken tot 3500 Meter, al ligt de krachtige uitwerking van de vuren der zware mitrailleurs ook tusschen 1000 en 1500 Meter. Een deel van onze zware mitrailleurs is tevens voorzien van een soort affuit tegen luchtdoelen, waarmede zij op marsch, ook van de karren af, ieder oogenblik het vuur kunnen openen. In onzen mitrailleur Schwarzlose bezitten wij een uitstekend wapen.

De mortieren van 8 c.M., die op mortierkarren vervoerd worden, zijn krombaanwapenen, die tot pl.m. 2300 Meter afstand een krachtig projectiel kunnen verschieten. Dank zij haar kromme banen zijn zij in staat horizontale dekkingen door te slaan en tevens om troepen achter dekkingen, dus in loopgraven, achter dijken e.d., die voor het vlakbaan mitrailleur- en geweervuur niet te bereiken zijn, te treffen.

Ten slotte moeten wij nog het pantserafweergeschut, dat is de allernieuwste wapensoort, vermelden. In den wereldoorlog 1914-'18 zijn de vechtwagens (tanks) ontstaan, dat zijn min of meer zwaar gepantserde voertuigen, doorgaans op rupsbanden, met mitrailleurs en soms een enkel kanon. Deze vechtwagens werden na den oorlog meer en meer volmaakt, mede ook door de betrekkelijk groote snelheid (12 K.M.), die zij dwars door de meeste terreinen konden bereiken. Een tijdlang scheen het, dat deze gepantserde monsters, de onbestreden meesters van het gevechtveld zouden worden, doch de constructie van behoorlijk pantserafweergeschut heeft aan die heerschappij reeds voor een deel een einde gemaakt.

Aanvankelijk hadden wij voor pantserafweergeschut alleen het vrij oude kanon van 6 c.M. veld, dat door zijn bouw, zijn te groote

vuurhoogte en door andere eigenschappen voor den pantserafweer maar matig bruikbaar was. Het was daarvoor trouwens ook heelemaal niet gebouwd. Niettemin hebben wij deze kanonnen toch zeer terecht nog in de infanterie-bewapening gehandhaafd. Daarnaast is echter gekomen het zeer moderne en uitstekende pantserafweergeschut van 4.7 c.M. - pag genaamd - dat door middel van trekkers met motortrekkkracht verplaatst wordt. Dit kanon is door zijn uitstekende schieteigenschappen, zijn vuursnelheid, zijn bouw en zijn groote uitwerking van het enkele schot een bijzonder gevaarlijke tegenstander voor de tanks. Wij lezen thans dagelijks in de bladen, dat verscheidene Russische tanks door de Finnen in elkaar zijn geschoten, doch wij achten het lang niet uitgesloten dat de combinatie van onze inundatiën met ons uitnemend pantserafweergeschut nog veel grootere verwoestingen onder aanvallende tanks kan aanrichten. Wij bezitten reeds bij ons veldleger en bij onze grenstroepen een zeer verheugend aantal "pag", doch wij hopen, dat dit in de naaste toekomst nog zoodanig zal kunnen worden uitgebreid, dat wij uiteindelijk de oudere kanonnen van 6 veld voor meer daarvoor geëigende doeleinden zullen kunnen gaan gebruiken.

Om nu te doen zien, hoe de verschillende wapenen over onze infanterie verdeeld zijn, zullen wij de organisatie van een regiment infanterie meer in details nagaan.

Een *regiment infanterie*, gecommandeerd door een Luitenant-Kolonel, telt drie bataljons, ieder gecommandeerd door een majoor en voorts een compagnie mortieren van 6 stukken, een compagnie pag (4.7 c.M.) van weldra 9 stukken en een batterij van 6 veld van 4 stukken.

Het bataljon bestaat uit drie tirailleur-compagnieën en een mitrailleur-compagnie, alle vier aangevoerd door kapiteins.

De tirailleur-compagnie bestaat uit 4 sectiën, waarbij zijn ingedeeld 3 lichte mitrailleurs per sectie. De totale sterkte van een compagnie is 160 à 180 man. De mitrailleur-compagnie telt eveneens vier sectiën, ieder met 3 zware mitrailleurs.

Met deze gegevens kunnen wij de geweldige vuurkracht van onze divisie berekenen.

Per regiment hebben wij derhalve $3 \times 3 \times 12 = 108$ lichte mitrailleurs en $3 \times 12 = 36$ zware mitrailleurs, d.w.z. per divisie $3 \times 108 = 324$ lichte mitrailleurs en $3 \times 36 = 108$ zware mitrailleurs. Voegen wij hier nog bij, dat iedere divisie nog een extra mitrailleur-compagnie heeft van 12 zware mitrailleurs, dan komen wij per divisie tot een totaal van 324 lichte mitrailleurs en $108 + 12 = 120$ zware mitrailleurs of in totaal 444 mitrailleurs, dat is per legerkorps van 2 divisiën 888 mitrailleurs. Voegen wij hier nog bij de mitrailleurs van enkele bijzondere korpsen en de versterking, die onze divisiën op dat gebied gedurende de mobilisatie reeds hebben ondergaan, dan kunnen wij toch wel zeggen, dat ons legerkorps met de formidabele vuurkracht van een kleine duizend mitrailleurs, geen katje is om zonder handschoenen aan te pakken. Uit den aard der zaak is verder iedere man nog bewapend met een geweer, een karabijn of een pistool.

Het *regiment artillerie* van de divisie telt drie afdeelingen. De Ie

en IIe Afdeeling bestaan elk uit drie batterijen van 4 stukken van 7 veld. de IIIe Afdeeling bestaat uit 3 batterijen van 4 stukken van 12 houwitser of 2 batterijen van 4 stukken van 15 houwitser. Deze derde afdeelingen echter zullen weldra verwapend worden en dan alle komen te bestaan uit drie batterijen van 4 zeer moderne kanonnen van 10.5 houwitser. Het regiment telt dus 36 kanonnen.

Tusschen haakjes zij gezegd, dat een houwitser een krombaanvuurmond is, bestemd om horizontale dekkingen door te slaan of om troepen te treffen, die achter verticale dekkingen als dijken, aardranden e.d. zijn opgesteld. Hoewel deze artilleriekracht van de divisie, bestaande uit 36 goede vuurmonden niet gering te schatten is, staan wij in dit opzicht toch nog beduidend achter bij schier alle andere legers.

Overigens is onze artillerie op moderne leest geschoeid en beschikt zij over zeer behoorlijke hulpmiddelen voor vuurleiding en waarneming, terwijl ook onze munitievoorraad geen zorgen baart.

Het *eskadron Wielrijders* is het verkennend orgaan van de divisie en beschikt ook nog over 9 lichte mitrailleurs.

De *Compagnie Pioniers* is bestemd voor technischen arbeid, welke zooveel technische vaardigheid vordert, dat hij niet door de overige troepen zelve kan verricht worden. Deze compagnie is afkomstig van het 1e regiment genietroepen.

Wij moeten thans nog even de aandacht wijden aan den *Legerkorpstrein*, die, zooals het Indelingsoverzicht aangeeft, bestaat uit een Verlichtingsafdeeling, een Verbandplaatsafdeeling, een Ziekenstalafdeeling en een Pontonafdeeling.

De *Verlichtingsafdeeling* beschikt over een 36-tal kleine zoeklichten, die des nachts het terrein voor de stelling tot 3 à 400 Meter. kunnen verlichten en dus een onverwachte nadering van een aanvaller kunnen voorkomen.

De taak van de Verbandplaatsafdeeling behandelden wij reeds bij de bespreking van den Geneeskundigen Dienst.

De Ziekenstalafdeeling richt te velde een ziekenstal in, waar de zieke en gewonde paarden, die trouwe viervoeters, die nog steeds onmisbaar zijn, verpleegd worden als zij bij de uitoefening van hun plicht tijdelijk onbruikbaar zijn geworden.

De Pontonafdeeling ten slotte, behandelden wij reeds bij de bespreking van het pontonwezen.

De *Lichte Divisie*, voor welker samenstelling wij verwijzen naar het Indelingsoverzicht, heeft een zeer veel omvattende taak.

Deze taak is:

1. Het verkennen voor het Veldleger uit;
2. Het vertragen van 's vijands opmarsch, wanneer deze oprukt;
3. Het bezetten van vooruitgeschoven stellingen of punten;
4. Het beveiligen van een niet aangeleunden vleugel van het Veldleger;
5. Het optreden als snel verplaatsbare reserve in de hand van

den C.V., wanneer de Lichte Divisie achter het front van het Veldleger is teruggekeerd.

Al deze taken eischen groote bewegelijkheid en groote vuurkracht. Meer en meer is men tot de conclusie gekomen dat in zoo'n Lichte Divisie de paarden niet meer thuis behooren, omdat deze het tempo van motoren, auto's en rijwielen niet kunnen bijhouden.

De mobilisatie trof ons in dit opzicht in volle reorganisatie en het is de bedoeling de regimenten huzaren uit de Lichte Divisie te nemen en deze toe te bedeelen aan de gewone divisiën.

De gevechtskracht van de Lichte Divisie wordt dan opgevoerd door de vervanging van de regimenten huzaren te paard, door regimenten huzaren motorrijders, door de uitbreiding van de wielrijders tot twee regimenten van drie bataljons in plaats van één van vier en door de verdere motorisering en uitbreiding van de Rijdende Artillerie.

Een deel van deze reorganisatie heeft reeds haar beslag gekregen en de rest zal vermoedelijk spoedig volgen.

Het Luchtwapen. Ons luchtwapen, dat in vorige jaren voor 1936, in diep verval was, is sedert dien tijd op werkelijk zeer verheugende wijze in sterkte toegenomen. Een zeer bevredigend aantal goede vliegtuigen van verschillende soort is thans in ons bezit en is bemand met goed geoefende en koene vliegers en waarnemers.

Wij hebben vier vliegtuiggroepen, voor ieder legerkorps een, bestaande uit een verkenningsafdeeling, een artillerie vliegtuigafdeeling en een beschermingsafdeeling. Bovendien hebben wij nog verschillende jachtvliegtuigafdelingen en enkele andere afdelingen voor bijzondere taken. Het geven van nadere details komt thans niet gewenscht voor, doch zeker is het, dat ons vliegwapen geheel uit zijn depressie is opgestaan en alle vertrouwen verdient, zoowel wat quantiteit als wat qualiteit aangaat.

Wij zullen thans, na deze korte mededeelingen, de beschouwingen over onze weermacht staken, in de hoop, dat wij erin geslaagd zijn aan te toonen, dat wij beschikken over een parate weermacht. Al zijn er nog enkele desiderata, moet zij alleszins geschikt geacht worden om, steunende op ons van nature sterke en nog kunstmatig versterkte terrein, een eventueelen vijand een dusdanige weerstand te bieden, dat wij het lang genoeg kunnen uithouden, totdat bondgenootschappelijke hulp aanwezig zal zijn. Wat de Finnen op zoo voortreffelijke en bewondering afdwingende wijze tot stand brengen, kunnen wij ook! *Waarom toch niet, Nederlanders?* Ons leger is belangrijk sterker en onze Jan Soldaat voelt evenveel voor zijn mooie Vaderland.

IV.

SLOTBESCHOUWING.

In het zevende hoofdstuk, "Het Nederlandsche volk en zijn weermacht", van het boekje *"De Strategische positie van Nederland in Europa en in verband daarmee taak en samenstelling van de Nederlandsche Weermacht"* schreven wij: "Ieder volk krijgt de weermacht, die het verdient, en deze uitspraak is in de achter ons liggende jaren ten opzichte van het Nederlandsche volk in vervulling gegaan, want in die jaren was het Nederlandsche volk zonder twijfel in verval en was dus ook zijn weermacht in verval."

Van deze ietwat pijnlijke uitspraak, waarover wij nogal eens een en ander hebben moeten hooren, wenschen wij geen woord terug te nemen. Indien bij het begin van dezen oorlog ons land in den oorlog was betrokken geworden, zou het er droevig met ons hebben uitgezien. Onze slecht geoefende en onvoldoende aangevoerde weermacht zou een stoot van een krachtigen aanvaller toen zeker niet hebben kunnen weerstaan. Twijfel daarover is volkomen uitgesloten. En als men dan de schuldvraag aan dit drama aan de orde had gesteld, dan zou het eenige antwoord geweest moeten zijn: Het Nederlandsche Volk, heeft door onvoldoende offervaardigheid, zoowel op financieel als personeel gebied, zichzelf een weermacht geschonken, die onvoldoende geoefend, onvoldoende bewapend en onvoldoende aangevoerd, niet bestand was tegen een modern uitgerusten tegenstander.

En een volk, dat zoals wij, zoo kostelijke schatten te verdedigen heeft en daarvoor een zoo totaal onvoldoende waakzaamheid betracht, is een volk in verval.

Het is zoo nuttig om dit nu nog eens nadrukkelijk vast te stellen, nu wij door een werkelijk wonderlijken loop der omstandigheden, tot nu toe al weer buiten den oorlog zijn gebleven en daardoor den tijd gehad hebben, ons van onze schromelijke dwalingen in vreedestijd op zoo gelukkige wijze te herstellen.

Niemand weet, hoe na dezen oorlog de nieuwe wereldorde eruit zal zien, maar mocht dan de eeuwige vrede nog niet zijn angebroken en mochten de landen er nog steeds een min of meer krachtig leger met een moderne bewapening op na moeten houden, laten wij er ons dan niet op beroemen, hoe goed wij er toen, na vijf maanden mobilisatie, voorstonden, want deze tijd was voor ons een geluk. Laten we ons dan liever herinneren, wat ons in September 1939 had kunnen overkomen, als wij toen aangevallen waren.

Indrukken vervagen zeer snel en zelfs de meest schokkende, zelf beleefde gebeurtenissen verdwijnen voor het grootste gedeelte spoedig uit het geestesoog. Maar daarom is het de plicht van onze generatie om voor het nageslacht vast te leggen, hoe een politiek van defaitisme, van slapheid en van weerloosheid ons aan den rand van den afgrond gebracht heeft. Wellicht vindt deze of gene, die na ons voor de defensie van het

Vaderland moet strijden, in onze ervaringen nog een argument, dat ons land voor de herhaling van de gemaakte fouten kan behoeden.

Nu wij er door onze voorgaande beschouwingen van overtuigd zijn, dat "Nederland is Paraat!", moeten wij toch niet pedant zijn en dit aan onze eigen verdienste toeschrijven, maar goed in het oog houden, dat zulks alléén te wijten was aan gelukkige omstandigheden, op welke herhaling in de toekomst het dwaas zou zijn te vertrouwen.

Wij in het leger zijn buitengewoon dankbaar voor het zeer vele goede dat men in Nederland thans voor onze soldaten doet en deze jonge mannen genieten daar ook van, zonder eenige bijgedachte. En, zoo moet het ook! Maar wij ouderen bedenken daarbij toch nog wel eens hoeveel gevaren ons mooie Land minder zou geloopt hebben als een dergelijke sympathie voor de weermacht, als voornaamste orgaan van de landsverdediging, wat vroeger tot uiting was gekomen. Dan hadden wij nu niet maanden in angstige spanning gezeten. Uit den aard der zaak bedoelen wij deze sympathie niet op de wijze, waarop zij zich thans uit in vreugde en onthaal, maar wel, zooals zij zich toenmaals had kunnen en moeten uiten, d.w.z. in offerzin, die ons behoorlijke geoefendheid, behoorlijke aanvoering en behoorlijke wapening van het begin van de mobilisatie af had kunnen en moeten verzekeren.

Maar laat ons thans deze sombere historische beschouwingen staken. Zij dienden alleen als waarschuwing voor het nageslacht, dat misschien weer in dezelfde fouten zou kunnen vervallen, hetgeen, de Nederlandsche geschiedenis van het krijgswezen kennende, geen dwaze onderstelling is.

Maar thans is de leuze gelukkig: "*Nederland is Paraat!*"

Dat onze Weermacht in deze vier maanden zoo in alle opzichten versterkt is kunnen worden, is aan verschillende, zeer uiteenlopende factoren te danken, doch twee daarvan willen wij speciaal vermelden.

De eerste factor is, dat toen na 1936 de politieke hemel hoe langer hoe meer bewolkt werd, het nederlandsche volk eindelijk uit zijn toestand van verslapping ontwaakte en in steeds bredere lagen begon in te zien, dat alleen een goede weermacht ons land buiten den oorlog zou kunnen houden.

De tweede factor, en die is zoo mogelijk van nog meer beteekenis, is dat wij toen aan het Departement van Defensie een Minister hadden, die van die gewijzigde volksmentaliteit terstond een zeer doortastend gebruik wist te maken en die door zijn ongekeerde werkkraft de weermacht weer nieuw leven wist in te blazen.

Als in latere jaren het boek over onze militaire geschiedenis na 1918 zal geschreven worden, dan zullen daar veel, ja zelfs zeer veel donkere bladzijden in voorkomen, doch een van de eerste gulden bladzijden zal zijn gewijd aan Zijne Excellentie Dr. J.J.C. van Dijk. De weermacht zal hem steeds met groote dankbaarheid en eer blijven gedenken!

Zoo wachten wij thans vastberaden af, hetgeen de toekomst ons brengen zal, maar wij "desespereeren" niet. Onze Regeering is vast besloten, geheel in overeenstemming met de wensch van ons volk, in het

huidige conflict een volkomen neutraliteit in acht te nemen; maar evenzeer verklaarde onze Regeering, dat het haar vaste voornemen is om iederen aanrander van ons gebied met de grootste kracht van alle wapenen, die haar ten dienste staan, tegemoet te treden. Deze verklaring, die onlangs in zeer duidelijke taal door den Regeeringspersdienst gepubliceerd werd, verdient buitengewone belangstelling en waardeering. Wij hopen, dat zij in het buitenland goed verstaan is, dan zullen alle dwaze verhalen, die daar de ronde doen, alsof wij ons bij een invasie zouden neerleggen, hopelijk geen geloof meer vinden.

En laten de verspreiders, van die verhalen, bij wie de wensch wellicht de vader van de gedachte is, nog maar eens duidelijk van ons vernemen, dat als onze Koningin een beroep op ons soldaten doet, deze oproep ten volle en met alle beschikbare kracht zal beantwoord worden en wij ons mooie land tot het bitterste einde zullen verdedigen.

Want de Nederlandsche Leeuw is geheel ontwaakt!

Eindelijk heeft ons volk leeren inzien, welk een bijzonder gezegend deel van den wereldbol door ons bewoond wordt en hoe bij ons een gepaste vrijheid ieders deel is, die daarvan een behoorlijk gebruik maakt. Op enkele kleine onbeteekenende uitwassen na, is ons volk in de zorg voor onze onafhankelijkheid één geworden. Allen zien op naar ons Staatshoofd, naar onze Koningin en niet naar andere leiders, hetgeen ons slechts onze vrijheid zou kunnen kosten.

Dank zij deze geest van ons volk, ontwaakt ook de geest van onze weermacht en thans kunnen wij zeggen, dat in die weermacht iedereen bereid is alle offers te brengen, die van hem gevraagd worden. Dit verklaart de belangstelling en de inspanning, die onze soldaten zich in de mobilisatiemaanden getroost hebben en die tot gevolg konden hebben, dat de gebreken in aanvoering en oefening, die onze weermacht aankleefden, in zoo korten tijd zóó goed konden opgeheven worden.

Door een en ander is thans onze strategische positie veel gunstiger geworden dan in September 1939.

Wij hebben thans ons van nature zoo sterke land door ononderbroken arbeid aan kunstmatige terreinversterkingen een nog veel grooter weerstandsvermogen kunnen geven, terwijl de verschillende verdedigingswerken, die wij op zoo vele plaatsen "ergens in Nederland" hebben opgericht, thans bezet zijn door een parate weermacht, bestaande uit stevige Nederlandsche kerels, bereid en in staat om den invaller, van welken kant hij ook komt, een krachtdadig halt toe te roepen. Onze soldaten hebben gelukkig in ruim een eeuw niet gevochten op Europeesche gevechtsvelden, doch men houde er zich van overtuigd - en ons dappere Indische Leger heeft dat meermalen bewezen - dat als het erop aan komt de moed en vastberadenheid en vooral ook het taaie doorzettingsvermogen, die de Nederlandsche krijgslieden lang geleden ten toon hebben gespreid, nog ongerept het geestelijk eigendom van onze natie zijn. Als het maar gaat om onze Koningin en ons Land, om onze vrijheid en onze cultuur, dan zullen onze brave Nederlandsche soldaten, evenals die bewonderenswaardige Finnen, aan heel wat stormloopen het hoofd weten te bieden. Wij hebben persoonlijk veertig jaren met onze

soldaten gewerkt en meermalen moeten vaststellen, dat er, bij niet geliefde oefeningen en minder belangrijke diensten, snel een verslapping van ambitie intrad, doch dat heeft nooit onze overtuiging geschokt, dat als de nood aan den man zou komen, wij ten volle op die trouwhartige knapen rekenen kunnen.

Dat stevig versterkte land, bezet door die parate weermacht, oefent een groote preventieve werking uit, een preventie, die te grooter zal worden, naarmate wij ons nog meer verschansen en naarmate wij voortgaan met onze weermacht te vervolmaken.

Wij zeiden reeds eerder, dat het voor een tegenstander, die ons gebied zou willen schenden een levensvoorwaarde is, dat de bezetting van ons land zich in korten tijd voltrekt. Is dat niet het geval, dan zijn de nadeelen aan die schending verbonden, zoodanig overheerschend tegenover de voordeelen, dat er vermoedelijk van een invasie van ons land zal worden afgezien.

En het is onze vaste overtuiging, dat er thans van een bezetting van ons land in korten tijd geen sprake meer zal kunnen zijn. De aanvaller, die zulks zou willen ondernemen, zal er hardnekkig en langdurig om moeten vechten.

Nederlanders! Zoo is thans de toestand en niet anders! Blijft vertrouwen op het wijze beleid van onze Regeering, want Eendracht maakt Macht! Blijft ook vertrouwen op Uw weermacht, die er een eer in zal stellen, als het moet, voor Uwe en onze belangen te vechten. Als Gij maar moedig en vastberaden blijft, blijven Uw kinderen, echtgenooten, broeders en vrienden, die in de weermacht dienen, dat ook, want zij willen Uw vertrouwen niet te schande maken.

Indien wij in deze bange dagen onze zenuwen maar in bedwang houden, ons niet aan panieken overgeven en overtuigd zijn van eigen kracht en bovendien de leuze huldigen: "Een Koningin, één volk, één weermacht" dan zal, ook in deze duistere tijden, de Oranje-zon uiteindelijk weer in volle pracht door de wolken dringen en ons mooie Land ongerept uit den chaos te voorschijn komen, want

"NEDERLAND IS PARAAT !"

INDEELINGSOVERZICHT VAN HET VELDLEGER

Hoofdkwartier

Verbindingsafdeeling

Lichte Divisie 1)	Ie Legerkorps	IIe Legerkorps	IIIe Legerkorps	IVe Legerkorps	Legertroepen en Treinen
<p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>Eskadrons Pantserwagens.</i> <i>Regiment Wielrijders.</i> <i>Cavalerie.</i> <i>Cavaleriecommando.</i> <i>Ie Regiment Huzaren.</i> <i>Ile Regiment Huzaren.</i></p> <p><i>Korps Rijdende Artillerie.</i> <i>Divisietrein.</i> <i>Staf.</i> <i>Infanterie-munitietrein.</i> <i>Artillerie-munitietrein.</i> <i>Verbandplaatsafdeeling.</i> <i>Ziekenstalafdeeling.</i> <i>Pionier- en Pontonafdeeling.</i></p> <p><i>5e Compagnie Aan- en afvoertroepen.</i></p> <p><i>Autocompagnie.</i></p> <p>1) De organisatie van de Lichte Divisie en van de Verkenningafdeelingen van de Legerkorpsen zal binnenkort een groote verandering ondergaan.</p> <p>2) Deze afdeelingen worden spoedig uitgebreid tot regimenten-motorartillerie.</p>	<p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>Ie Verkenningafdeeling 1).</i> <i>Staf.</i> <i>1e Compagnie wielrijders.</i> <i>5e Compagnie wielrijders.</i> <i>1e Mitrailleurpeloton</i> <i>1e Res. Eskadron Huzaren.</i> <i>1e Sectie Pantserwagens.</i></p> <p><i>10e Afdeeling artillerie 2).</i> <i>1e Compagnie politie-troepen.</i></p> <p style="text-align: center;">Ie Divisie.</p> <p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>Regiment Grenadiers.</i> <i>Regiment Jagers.</i> <i>4e Regiment infanterie.</i> <i>1e Mitrailleurcompagnie.</i> <i>1e Eskadron wielrijders.</i> <i>2e Regiment artillerie.</i> <i>1e Compagnie pioniers.</i></p> <p style="text-align: center;">IIe Divisie.</p> <p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>10e Regiment infanterie.</i> <i>15e Regiment infanterie.</i> <i>22e Regiment infanterie.</i> <i>2e Mitrailleurcompagnie.</i> <i>2e Eskadron wielrijders.</i> <i>6e Regiment artillerie.</i> <i>2e Compagnie pioniers.</i></p> <p style="text-align: center;">Ie Legerkorpstrein.</p> <p><i>Staf.</i> <i>Ie Verlichtingsafdeeling.</i> <i>Ie Verbandplaatsafdeeling.</i> <i>Ie Ziekenstalafdeeling.</i> <i>Ie Pontonafdeeling.</i></p> <p><i>1e Compagnie Aan- en afvoertroepen.</i></p> <p><i>Ie Autobataljon.</i></p>	<p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>IIe Verkenningafdeeling.</i> <i>Staf.</i> <i>2e Compagnie wielrijders.</i> <i>6e Compagnie wielrijders.</i> <i>2e Mitrailleurpeloton</i> <i>2e Res. Eskadron Huzaren.</i> <i>2e Sectie Pantserwagens.</i></p> <p><i>12e Afdeeling artillerie.</i> <i>2e Compagnie politie-troepen.</i></p> <p style="text-align: center;">IIIe Divisie.</p> <p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>1e Regiment infanterie.</i> <i>9e Regiment infanterie.</i> <i>12e Regiment infanterie.</i> <i>3e Mitrailleurcompagnie.</i> <i>3e Eskadron wielrijders.</i> <i>4e Regiment artillerie.</i> <i>3e Compagnie pioniers.</i></p> <p style="text-align: center;">IVe Divisie.</p> <p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>8e Regiment infanterie.</i> <i>11e Regiment infanterie.</i> <i>19e Regiment infanterie.</i> <i>4e Mitrailleurcompagnie.</i> <i>4e Eskadron wielrijders.</i> <i>8e Regiment artillerie.</i> <i>4e Compagnie pioniers.</i></p> <p style="text-align: center;">IIe Legerkorpstrein.</p> <p><i>Staf.</i> <i>IIe Verlichtingsafdeeling.</i> <i>IIe Verbandplaatsafdeeling.</i> <i>IIe Ziekenstalafdeeling.</i> <i>IIe Pontonafdeeling.</i></p> <p><i>2e Compagnie Aan- en afvoertroepen.</i></p> <p><i>IIe Autobataljon.</i></p>	<p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>IIIe Verkenningafdeeling.</i> <i>Staf.</i> <i>3e Compagnie wielrijders.</i> <i>7e Compagnie wielrijders.</i> <i>3e Mitrailleurpeloton</i> <i>3e Res. Eskadron Huzaren.</i> <i>3e Sectie Pantserwagens.</i></p> <p><i>11e Afdeeling artillerie.</i> <i>3e Compagnie politie-troepen.</i></p> <p style="text-align: center;">Ve Divisie.</p> <p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>2e Regiment infanterie.</i> <i>13e Regiment infanterie.</i> <i>17e Regiment infanterie.</i> <i>5e Mitrailleurcompagnie.</i> <i>5e Eskadron wielrijders.</i> <i>3e Regiment artillerie.</i> <i>5e Compagnie pioniers.</i></p> <p style="text-align: center;">VIe Divisie.</p> <p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>3e Regiment infanterie.</i> <i>6e Regiment infanterie.</i> <i>14e Regiment infanterie.</i> <i>6e Mitrailleurcompagnie.</i> <i>6e Eskadron wielrijders.</i> <i>7e Regiment artillerie.</i> <i>6e Compagnie pioniers.</i></p> <p style="text-align: center;">IIIe Legerkorpstrein.</p> <p><i>Staf.</i> <i>IIIe Verlichtingsafdeeling.</i> <i>IIIe Verbandplaatsafdeeling.</i> <i>IIIe Ziekenstalafdeeling.</i> <i>IIIe Pontonafdeeling.</i></p> <p><i>3e Compagnie Aan- en afvoertroepen.</i></p> <p><i>IIIe Autobataljon.</i></p>	<p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>IVe Verkenningafdeeling.</i> <i>Staf.</i> <i>4e Compagnie wielrijders.</i> <i>8e Compagnie wielrijders.</i> <i>4e Mitrailleurpeloton</i> <i>4e Res. Eskadron Huzaren.</i> <i>4e Sectie Pantserwagens.</i></p> <p><i>9e Afdeeling artillerie.</i> <i>4e Compagnie politie-troepen.</i></p> <p style="text-align: center;">VIIe Divisie.</p> <p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>7e Regiment infanterie.</i> <i>18e Regiment infanterie.</i> <i>20e Regiment infanterie.</i> <i>7e Mitrailleurcompagnie.</i> <i>7e Eskadron wielrijders.</i> <i>1e Regiment artillerie.</i> <i>7e Compagnie pioniers.</i></p> <p style="text-align: center;">VIIIe Divisie.</p> <p><i>Stafkwartier.</i> <i>Verbindingsafdeeling.</i> <i>5e Regiment infanterie.</i> <i>16e Regiment infanterie.</i> <i>21e Regiment infanterie.</i> <i>8e Mitrailleurcompagnie.</i> <i>8e Eskadron wielrijders.</i> <i>5e Regiment artillerie.</i> <i>8e Compagnie pioniers.</i></p> <p style="text-align: center;">IVe Legerkorpstrein.</p> <p><i>Staf.</i> <i>IVe Verlichtingsafdeeling.</i> <i>IVe Verbandplaatsafdeeling.</i> <i>IVe Ziekenstalafdeeling.</i> <i>IVe Pontonafdeeling.</i></p> <p><i>4e Compagnie Aan- en afvoertroepen.</i></p> <p><i>IVe Autobataljon.</i></p>	<p><i>Artillerie.</i> <i>1e Artilleriemeetcompagnie.</i> <i>2e Artilleriemeetcompagnie.</i> <i>13e Regiment artillerie (12 St.).</i> <i>14e Regiment artillerie (12 St.).</i> <i>15e Regiment artillerie (15 hw.).</i> <i>16e Regiment artillerie (7 veld).</i> <i>17e Regiment artillerie (7 veld).</i></p> <p><i>Luchtdoelbestrijdingsmiddelen.</i></p> <p><i>Eenige Afdeelingen</i> <i>luchtdoelartillerie benevens 1e t/m</i> <i>9e Compagnie luchtdoelmitrailleurs.</i></p> <p><i>Luchtstrijdkrachten</i> <i>naar behoefte.</i></p> <p><i>Treinen.</i></p> <p><i>Pontonafdeeling van het</i> <i>Hoofdkwartier Veldleger.</i></p> <p><i>Autoregiment.</i> <i>Staf.</i> <i>Ve Autobataljon.</i> <i>Vle Autobataljon.</i> <i>Autosectie voor paardenvervoer.</i></p>